

75

гадоў таму,
26 лютага
1932 года,
выйшаў першы
нумар “ЛіМа”

Паважаныя калегі!

Сардэчна віншую вас са знамянальнай падзеяй – 75-годдзем з дня заснавання газеты “Літаратура і мастацтва”, вядучага рэспубліканскага выдання творчай інтэлігенцыі Беларусі.

Разам з чыгачамі газета прайшла доўгі і няпросты шлях, змянілася не адно пакаленне таленавітых журналістаў. Сёння супрацоўнікі рэдакцыі, захоўваючы лепшыя набыткі выдання, уносяць важкі ўклад у справу захавання і развіцця айчыннай літаратурнай традыцыі.

Упэўнены, што самаадданая, высокапрафесійная праца рэдакцыйнага калектыву дапаможа газеце ўмацаваць свае пазіцыі на інфармацыйным рынку краіны, пашырыць кола прыхільнікаў выдання.

Жадаю вам моцнага здароўя, дабрабыту і аптымізму, новых творчых здзяйсненняў, шчырай прыязнасці чыгачоў.

Уладзімір РУСАКЕВІЧ,
міністр інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

Высака ляці праз небасхіл!

Газеце “Літаратура і мастацтва”
з нагоды яе слаўнага 75-годдзя

“ЛіМ” чыталі Колас і Купала,
“ЛіМ” чыталі між лясоў і ніў.

Юбілей дзвюх літар у натуре:
“Л” і “М” – з чытацкай пахвалай.
Свята маладой Літаратуры
І Мастацтва, злучаных зімой.

Сам я з вёскі, дзе пейзаж чароўны,
Дзе ў назойным склоне –
хлеб і “ЛіМ”,
І пры тым, што аўтар
памяркоўны,
Быў і ёсць я чытачом тваім.

“ЛіМ” – задум высокіх асяродак,
“ЛіМ” – пачуццяў і трывогі сплаў,
Выпырхнуў з гнязда,
як Зімародак,
І тры чвэрткі веку
адмахаў.

Папяровы “ЛіМ” і электронны
Высака ляціць праз небасхіл.
Зразумела, клопат не сезонны –
Мацаваць суладдзе мужных крыл.

Быў і застаецца ён любімы
У самаахвярнакаў пяра:
Прозы неабсяжныя кілімы,
Ды і вершаў не адна гара.

Сэнс здаровы ў шчырым Slove Божым.
Месяц люты
з кожным днём святлей.
Зімародак наш! Ён шчыры і прыгожы,
Гэты твой вялікі юбілей.

На паліцы легла – не прапала,
Бо жыццё не спішае у архіў.

**ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК
«ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА**

Для індывідуальных
падпісчыкаў:
1 месяц — 4500 руб.
Падпісны індэкс —
63856

Ведамасная
падпіска:
1 месяц — 5800 руб.
Падпісны індэкс —
638562

Льготная падпіска: 1 месяц — 4700 руб.
Падпісны індэкс — 63880

На карысць Айчыны

Шаноўная рэдакцыя і чытачы газеты “Літаратура і мастацтва”! Прыміце сардэчныя віншаванні з нагоды 75-годдзя вашага выдання.

Сёння газета радуе актуальнасцю абмяркоўваемых на яе старонках праблем, рознабаковай скіраванасцю матэрыялаў, высокім прафесіяналізмам журналістаў. Праца ў выданні, арыентаваным найперш на творчую інтэлігенцыю, патрабуе ад рэдакцыйнага калектыву ўсебаковай эрудыцыі і высокай культуры, і сёння газета апраўдвае спадзяванні сваіх чытачоў.

Нельга не адзначыць высокую ролю штотыднёвіка ў асвятленні пытанняў духоўнай спадчыны і маральнага здароўя грамадства. Няхай у вашым творчым калектыве заўсёды жыве імкненне несці людзям высокія ідэалы добра, міру і справядлівасці.

Жадаю працаўнікам рэдакцыі і чытачам “ЛіМа” здароўя, творчых поспехаў і новых здзяйсненняў на карысць любай беларускай Айчыны. Ды блаславіць вас Гасподзь на ўсе вашыя добрыя справы!

**Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі,
Патрыярх Патрыярх усяе Беларусі
Філарэт**

Люты 2007 г.

Адзіная мэта ў нас

Шаноўныя калегі! За сваю слаўную гісторыю “ЛіМ” ведаў узлёты і часовы заняпад, грамадзянскі пафас і зплітызаную аднабаковасць. Але ж пастаяннай заставацца ў творчай інтэлігенцыі, студэнтаў, навукоўцаў непадробная цікавасць да матэрыялаў газеты, заўсёдным было імкненне як мага хутчэй пазнаёміцца з кожным новым нумарам.

Хочацца ў шчырых словах віншаванняў з юбілеем выказаць падзяку за нязменную ўвагу да твораў і клопат пра друкаванае слова. Колькі ж вядомых сёння паэтаў і празаікаў, драматургаў і крытыкаў удзячны вам за тое, што дэбютавалі менавіта на старонках “ЛіМа”!

Вострыя, надзённыя праблемы творчага працэсу, узаемазвязі жыцця і літаратуры павінны і надалей заставацца прыярытэтам штотыднёвіка. Часы канфрантацыі, лабіравання інтарэсаў асобных дзеячаў, захвальванне адных і тых жа імёнаў і замоўчванне твораў іншых майстроў слова адышлі ў нябыт.

Мы, пісьменнікі Беларусі, — адзіная сям’я і ў нас адзіная мэта: дапамагчы ўладзе выхоўваць патрыётаў сваёй краіны. “ЛіМ” заўсёды быў не толькі агірышчам, скарбонкай талентаў, але і фундаментам духоўнасці, крыніцай і прапагандыстам роднай літаратуры. Вашаму таленавітаму калектыву няўрымслівых, згуртаваных аднадумцаў і сёння па сілах любячыя задачы, мэты, праблемы.

Жадаем вам, дарагія калегі і папчэльнікі, плённага пошуку на творчых шляхах, вялікіх тыражаў, непахіснай веры ў ратавальную місію роднай мовы, веры ў неабходнасць шанавання і паважання рускую мову. Вы і сёння актыўна ўдзельнічаеце ў рэалізацыі нацыянальных праграм нашай краіны ў галіне культуры, выхавання, літаратуры, разумеючы высокую ролю пісьменніцкага слова ў агульным кантэксце духоўнасці нацыі.

Дык давайце ж разам тварыць і ўласным прыкладам сцвярджаць нашу еднасць у імя літаратуры, у імя краіны, добра і гуманізму. З юбілеем!

**Грамадскае аб’яднанне
“Саюз пісьменнікаў Беларусі”**

Паважаныя калегі!

Сакратарыят грамадскага аб’яднання “Беларускі саюз журналістаў” сардэчна віншуе калектыв рэдакцыі “ЛіМа” з 75-годдзем выдання газеты!

У розныя гады, у розны час свайго існавання яна заўсёды была са сваім чытачом, бо нязменным заставаўся прынцып яе існавання, разуменне, што свет вяртае прыгажосць, а гэта значыць, што і ўсё наўкол павінна быць такім: імкненні палітыкаў, адносіны паміж людзьмі, рэаліі заўтрашняга дня. Лепшыя ўзоры малых літаратурных форм бачылі свет у вашым выданні. У ім друкаваліся выдатныя нарысы, рэцэнзіі на новыя літаратурныя творы, адкрываліся імёны маладых незнаёмых аўтараў.

Жадаем і надалей “Літаратуры і мастацтва” быць найбольш паважанай газетай у літаратурным асяродку, сярод інтэлігенцыі краіны — добрым дарадчыкам і выданнем, якому заўжды можна давяраць.

Творчых поспехаў вашаму калектыву! Добрага плёну ў працы, новых цікавых тэм і, зразумела, удзячнага чытача.

Натхнёнай працы!

Шаноўныя сябры! Прыміце найлепшыя пажаданні добра і працівання з нагоды 75-гадовага юбілею выдатнага грамадска-асветніцкага і літаратурна-мастацкага штотыднёвіка — “Літаратура і мастацтва”.

На працягу ўсяго перыяду свайго існавання “ЛіМ” плённа шчыруе на культуралагічным айчынным полі і застаецца своеасаблівым летапісам беларускага пісьменства і друку, адлюстраваннем здабыткаў нацыянальнай культуры.

Вашы часы выданне аб’ядноўвала лепшых прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі краіны. З яго старонак ступілі ў свет і займелі шырокае прызнанне многія творы класікаў беларускай літаратуры. І сёння кожны нумар газеты прапануе чытачам адметныя надзённасцю гучанні і мастацкай дасканаласцю публікацыі паэтаў, пісьменнікаў, драматургаў, крытыкаў, крэатыўцаў, літаратурных і грамадскіх аглядальнікаў.

Перакананы, што калектыв рэдакцыі, які здолеў праз гады пранесці і захаваць высокамастацкі прафесійны стыль выдання, сваёй асветніцкай дзейнасцю і ў далейшым будзе ўносіць важкі ўклад у справу захавання культурнай спадчыны краіны. Шчыра ўдзячны вам за вашу

пастаянную ўвагу да развіцця культурнага асяроддзя на Міншчыне.

Жадаем вам моцнага здароўя, натхнёнай працы і пастаяннага чытацкага прызнання!

**Упраўленне культуры
Мінскага аблвыканкама**

Творчага вам імпульсу!

Беларускі саюз кінематаграфістаў віншуе ўсіх супрацоўнікаў газеты “Літаратура і мастацтва” са змяняльным юбілеем. Шмат слаўных імёнаў беларускіх пісьменнікаў і журналістаў зрабілі свой унёсак у гісторыю беларускага мастацкага і дакументальнага кіно, якое немагчыма ўявіць без літаратурнай, драматургічнай асновы. На жаль, многіх знаных пісьменнікаў і кінематаграфістаў няма ўжо з намі. Але ваша газета заўсёды захоўвала і сцвярджала памяць пра гэтых людзей, і, спадзяёмся, і надалей будзе ўшаноўваць іх імёны, берагчы і ўзагаджаць творчую скарбонку беларускай культуры.

Кінематаграфісты Беларусі глыбока ўдзячны газете “Літаратура і мастацтва” за тую ўвагу, якую ваша выданне надае кінамастацтву. Нізкі паклон вам і — творчага імпульсу на будучае!

**Юрый ЦВЯТКОЎ,
старшыня Беларускага саюза кінематаграфістаў**

Дарагія сябры і калегі!

Ад імя сталічнай, самай вялікай пісьменніцкай арганізацыі Беларусі сардэчна віншуе супрацоўнікаў штотыднёвіка “Літаратура і мастацтва” з 75-гадовым юбілеем выдання!

Як і раней, так і сёння “ЛіМ” — жаданая, надзейная і любімая газета для многіх і многіх літаратараў, дзеячаў культуры і мастацтва, для шматлікіх прыхільнікаў нашага прыгожага пісьменства і культуры ўвогуле. Ва ўсе часы яна несла сваім чытачам і палымянае публіцыстычнае слова, і лепшыя ўзоры нацыянальнай ды сусветнай літаратуры, і глыбокі ды разнастайны пошук на айчыннае мастацтва, нашу культуру. А колькі пачынаючых, маладых талентаў газета заўважыла, падтрымала, акрыліла, натхніла на сталую творчасць! Значэнне штотыднёвіка “Літаратура і мастацтва” ў развіцці літаратурнага працэсу, у росквіце беларускай літаратуры — выключнае! Таму сённяшняму юбілею выдання — свята ўсіх творчых сіл нашай краіны, свята ўсіх прыхільнікаў літаратуры і мастацтва, свята агульнанароднае, свята дзяржаўнае.

І сёння калектыв “ЛіМа” працягвае лепшыя традыцыі сваіх папярэднікаў. Штотыднёвік любяць і чакаюць. На яго спадзяюцца і яму давяраюць. Ім жывуць і ганарацца. З ім таксама спрачаюцца і палемізуюць. І гэта — адзнака нашага дэмакратычнага часу.

Спадзяюся, што і надалей газета будзе яднаць здаровыя творчыя сілы рэспублікі, актыўна пашыраць творчыя сувязі з пісьменніцкімі арганізацыямі і выданнямі Расіі, Украіны, іншых краін, адкрываць і выхоўваць новыя маладыя таленты. Жыць клопатамі народа, мацаваць нашу дзяржаву. Садзейнічаць захаванню і развіццю нашай культурнай спадчыны і лепшых традыцый, умацоўваць сяброўства і супрацоўніцтва паміж народамі.

Добрага здароўя ўсім супрацоўнікам і аўтарам, таленавітых твораў, радасці, дабрабыту, шчасця!

**Старшыня Мінскага гарадскога аддзялення
Саюза пісьменнікаў Беларусі
Міхась ПАЗНЯКОЎ**

Лёгкабягучага пяра

Шчыра віншуем усіх супрацоўнікаў з нагоды 75-годдзя з дня заснавання газеты “Літаратура і мастацтва” — галоўнага выдання беларускіх літаратараў!

На працягу ўсяго часу газета яднала чытача і журналіста, падымала зладзённыя пытанні літаратурных працэсаў, актыўна ўдзельнічала ў грамадскім жыцці краіны.

75 гадоў — важкі залаты сноп самаадданай працы ўсіх, хто стаяў ля вытокаў, з душэўным энтузіязмам працуе сёння, каб дастойна перадаць эстафету тым, хто прыйдзе на змену.

Мы любім нашу газету за цікавыя публіцыстычна-палымяныя артыкулы, таленавітыя нізкі паэтычных і празаічных твораў, рознабаковасць асвятляемых праблем, уласны стыль, эстэтыку і культуру.

Сардэчна жадаем калектыву “ЛіМа” моцнага здароўя, плёну ў працы, натхнення, лёгкабягучага пяра, новых творчых задум і здзяйсненняў.

**Старшыня Гродзенскага абласнога аддзялення
“Саюз пісьменнікаў Беларусі”
Людміла КЕБІЧ**

Шаноўная рэдакцыя “Літаратуры і мастацтва”!

75 год — цудоўны ўзрост. Гэта ўжо не маладосць, але яшчэ і далёка не старасць. Гэта стала пара, якую можна параўнаць з залатой восенню, калі пяшчотна грэе сонейка, а творчасць становіцца найбольш прафесійнай і дасканалай.

Сардэчна віншваем вас з 75-годдзем, жадаем плённай працы, творчых знаходак, адкрыцця новых “зорак” у беларускай літаратуры і, безумоўна, вернага і ўдзячнага чытача!

Вялікі дзякуй вам за тое, што на працягу ўсіх гэтых год вы заўсёды трымаліся высокага ўзроўню і дапамагалі чытачу арыентавацца ў навінах літаратуры. Пісьменнікі Віцебшчыны заўсёды ўважліва сочаць за кожным вы-

пускам штотыднёвіка “ЛіМ”, бо менавіта з яго старонак можна атрымаць вычарпальную інфармацыю пра літаратурнае жыццё краіны. З неадраўнавава чакаем цікавых публікацый, водгукаў на зладзённыя пытанні пісьменніцкага жыцця, літаратурных аглядаў, аповедаў і вершаў!

**Старшыня Віцебскага абласнога аддзялення
грамадскага аб’яднання
“Саюз пісьменнікаў Беларусі”
Т. ГУСАЧЭНКА**

Дзеля свайго народа і Беларусі

Шаноўныя лімаўцы! Прыміце ад берасцейскіх калег-літаратараў самыя шчырыя віншаванні з нагоды 75-гадовага юбілею.

Штотыднёвік на працягу ўсяго свайго існавання заўсёды знаходзіўся ў эпіцэнтры літаратурнага жыцця Беларусі. Такім ён застаецца і сёння.

Шмат каму з берасцейскіх твораў ён даў і пажыццёва-прыжыццёвую, і нават значна даўжэйшую прагіску ў літаратуры.

Дый хіба толькі ў літаратуры? “ЛіМ” — лостэрка мастацкага жыцця рэспублікі ўвогуле.

Зычым супрацоўнікам шаноўнага штотыднёвіка і надалей трымаць руку на літаратурным пульсе краіны, быць прыкладам самаахвярнага служэння яго вялікасці Мастацкаму Слову, свайму народу, роднай Беларусі.

Здароўя вам, натхнення, моцы і творчых удач. Таго ж жадаем і ўсім аўтарам выдання.

Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Дарагія лімаўцы!

Журналісты “Культуры” ад шчырай душы віншуюць вас са сльнным юбілеем! Вось ужо 75 гадоў, што б там ні здаралася, газета “Літаратура і мастацтва” праз паштовыя скрыні і шапікі “Саюздруку” кожны тыдзень сустракаецца з многімі пакаленнямі сваіх адданных чытачоў, якія перажылі разам з беларускай “Літаратурай” самыя шчаслівыя, у тым ліку — і няпростыя для яе гады творчых шуканняў.

Але школа “ЛіМа”, як загартаваная сталь, не раскрышылася ў сваёй магутнай стрыжневай дамінанце, у памкненні быць моўнай заканадаўцай, аўтарытэтным прапагандыстам Матчынай Мовы праз Высокае Слова. І як вынік, мы, культураўцы, сярод якіх ёсць і колішнія лімаўцы, імкнёмся годна абапірацца на гэтую унікальную школу, заснаваную і сцвярджаную Купалам, Коласам і Крапівой, Лыньковым, Мележам і Шамякіным, Караткевічам і Танкам, Куляшовым і Стральцовым, Бярозкіным і Віткам... Ды хіба можна пералічыць гэтую зорную плеяду Літаратараў, тых імёнаў, якія стваралі “ЛіМ” і якіх ствараў “ЛіМ”!

Зычым вам, дарагія калегі, многіх далейшых творчых здзяйсненняў, яркіх публікацый і росквіту нацыянальных Літаратуры і Мастацтва на газетных палосах такога прыгожага і маладога сэрца “ЛіМа”!

**Ад імя калектыву газеты “Культура”
— яе галоўны рэдактар, былая лімаўка
з 20-гадовым стажам Людміла КРУШЫНСКАЯ**

Будзьма разам!

Шаноўныя лімаўцы! Калектыв супрацоўнікаў Брэсцкай абласной бібліятэкі імя М. Горкага сардэчна віншуе вас з адметным юбілеем — 75-годдзем з дня заснавання газеты.

Гэты юбілей — яркая падзея ў культурным жыцці ўсёй Беларусі, усіх чытачоў газеты, хто чэрпае з яе разнастайную інфармацыю, духоўную мудрасць. “ЛіМ” з’яўляецца даўнім спадарожнікам чытачоў і нашай установы. Бібліятэка набывае штотыднёвік ужо на працягу шасці дзесяцігоддзяў — з 1946 года. За гэты час на старонках газеты друкавалася шмат таленавітых творчых асоб: паэтаў, празаікаў, публіцыстаў, творы якіх даюць магчымасць дакранацца да прыгожага мастацкага слова. Сярод іх: В. Быкаў, І. Шамякін, А. Письмяноў, Т. Бондар і інш.

“ЛіМ” — цудоўная пляцоўка для творчага выяўлення і брэсцкіх аўтараў: З. Дудзюк, А. Каско, Л. Дранько-Майсюка, В. Куксы, Г. Марчука... На Берасцейшчыне, наогул, вас, паважаныя лімаўцы, ведаюць, чытаюць і любяць!

Жадаем вам творчага даўгалетця, здзяйснення ўсіх задумак, як можна большай чытацкай аўдыторыі і верных сяброў, усяго найлепшага супрацоўнікам выдання!

Новых перамог!

Шаноўныя сябры! Мінскі гарадскі камітэт Беларускага прафсаюза работнікаў культуры шчыра віншуе калектыв газеты з вялікім і значным юбілеем. За 75 год газета атрымала заслужанае прызнанне не толькі ў літаратараў, работнікаў культуры, мастацтва, але і сярод шырокіх колаў насельніцтва нашай краіны сваімі публікацыямі, цікавымі расповедамі, аператыўнай і разнапланавай інфармацыяй. Вы зрабілі вялікі ўнёсак у развіццё і прапаганду айчыннай культуры, літаратуры, музычнага і выяўленчага мастацтва. Ваша газета заўсёды была і ёсць самай творчай, самай галоўнай і аператыўнай трыбунай вядомых паэтаў і празаікаў, артыстаў і мастакоў, кампазітараў, журналістаў. Багатая тэматыка публікацый робіць газету цікавай для ўсіх катэгорыяў насельніцтва.

Сёння з упэўненасцю можна сказаць, што калектыв супрацоўнікаў газеты на правільным творчым шляху, фарміруе аб’ектыўную думку пра палітычнае, сацыяльнае і культурнае жыццё Рэспублікі Беларусь і служыць інтарэсам нашага народа. Жадаю калектыву газеты і рэдакцыйна-выдавецкай установе “Літаратура і Мастацтва” вялікіх творчых поспехаў і новых перамог, моцнага здароўя і дабрабыту, а таксама пастаяннага росту тыражу.

Выказваю ўдзячнасць за падтрымку прафсаюзнага руху і спадзяюся на далейшае цеснае супрацоўніцтва.

**Старшыня Мінскага гаркама
прафсаюза работнікаў культуры Георгій МОЛЧАН**

Узрост мудрасці і сталасці

Шаноўныя чытачы, калегі, сябры! У ваіх руках чарговы, юбілейны "ЛіМ". Менавіта ў такія дні, можна сказаць, напярэдні, 26 лютага 1932 года пабачыў свет першы нумар газеты "Літаратура і мастацтва". З таго часу прамінула-праляцела 75 гадоў. Для чалавека ўзрост паважны і вартасны, што ж казаць пра выданне...

За дзесяцігоддзі, якія сплылі ў гісторыю, шмат адбылося зменаў у жыцці Беларусі і беларусаў. І наша з вамі газета, як інфармацыйная часцінка грамадства, заўсёды ішла, так бы мовіць, у нагу з часам, а іншымі разам і апырэджвала пэўныя падзеі, якія толькі наспявалі ў нацыянальным асяродку. Бо тыднёвік "ЛіМ", трэба шчыра засведчыць, для ўсёй беларускай культуры знакавая з'ява. І, магчыма, не так ужо і важна, як і хто б да газеты не ставіўся. Яна сцвердзіла сябе 75 гадамі няпростага, але паўнакроўнага жыцця. А ўрэшце, калі жыццё было простым? Тым больш для выдання, якое лустравала агульны стан нашай культуры, літаратуры, мастацтва... Ды і па сёння, што вельмі радуе, захаваліся найлепшыя традыцыі, якія прыходзілі праз вопыт, часам з прысмакам гаркаты, нашых папярэднікаў — людзей у сваёй большыні таленавітых, знакавых. Неабякавых душой і сэрцам да нацыянальных праблем і пытанняў. Якім балела многае з таго, што баліць і нам, цяперашнім. Дзякуй Богу,

не страчаны "ЛіМам" і лімаўцамі жыццядайны кантакт паміж газетай і чытачом. Пра гэта сведчыць штодзённая пошта тыднёвіка, палемічныя артыкулы і дыскусіі на яго старонках, новыя рубрыкі ды ўзнятыя тэмы.

Чалавецтва ўпэўнена (а ці ўпэўнена?) увайшло ў XXI стагоддзе з новымі тэхналогіямі, напрацоўкамі і дасягненнямі, калі для велькай людской колькасці Інтэрнет, мабільнікі быццам бы замянілі друкаванае слова, але нягледзячы на гэта, для пэўнага кола беларусаў "ЛіМ" быў і ёсць духоўным асяродкам, незмутнёнай крыніцай, дзе ўладарыць роднае слова, ствараецца літаратура найноўшага часу, шырока асвятляюцца дасягненні нацыянальнага мастацтва, сацыяльна-эканамічныя ўмовы жыцця, эмпірычная культурная рэчаіснасць. Галоўнае — бачыць станоўчае і не заплюшчваць вочы перад недахопамі. Хаця і няпроста гэта рабіць, калі ў сённяшняга "ЛіМа" толькі восем творчых супрацоўнікаў. Усіх восем на шаснаццаціпалосны тыднёвік. Ста-

рэйшыя калегі-літаратары могуць прыгадаць тэа часы, калі штат газеты складаў больш як трыццаць адзінак. Сапраўды, людзей неардынарных, волатаў духу беларушчыны вельмі шмат прайшло праз калідоры і кабінеты "ЛіМа", дзе, паводле слоў Алеся Письмянкова, даўно намоленыя сцены, намоленыя не адным пакаленнем творцаў, якія самааддана служылі і служаць высокаму і чыстаму. Нехта звязваў свой лёс з газетай на тры-пяць гадоў, сёй-той аддаваў тыднёвіку дзесяцігоддзі... Усім бы нам не зашкодзіла такая вернасць сваіму роднаму, кроўнаму, адзінасвятному Слову маці, якое, навошта грэх утойваць, не ў належнай пашане ў некаторых сыноў і дачок. Хоць заўсёды можна знайсці апраўданне, маўляў, усе мы дзеці свайго часу... Толькі ж вярта помніць выказанне Ядвігіна Ш., які зазначаў, што мова — гэта душа нацыянальнага народа: калі ёсць такая душа, то ёсць (і павінен быць) гаспадар яе — гэта сам народ.

Душой беларускай літаратуры і мастацтва называў нашу з вамі, шаноўны чытач, газету і Пётр Міронавіч Машэраў. І гэта не перабольшванне. Так было, ёсць і, спадзяюся, — будзе. Незалежна ні ад якіх пертурбацый у грамадскім жыцці краіны. Трэба проста навучыцца нам слухаць і чуць адно аднаго, умець паважна пазіцыю

творцы. Галоўнае: не нашкодзіць, а рабіць усё магчымае дзеля карысці Бацькаўшчыны, яе гонару і годнасці.

"ЛіМ" — гэта яшчэ і своеасабліва творчая лабараторыя, праз якую прайшлі ці не ўсе празайкі, паэты, крытыкі. Цяжка знайсці ў беларускай літаратуры прозвішча шырокавядомага майстра слова, які б не друкаваўся на старонках тыднёвіка. Не пачынаў свой творчы шлях з лімаўскіх палос. А потым ужо былі часопісы, уласныя кнігі. Наша з вамі газета — своеасабліва хросная маці беларускіх літаратараў і ўвогуле — нацыянальнай літаратуры. А літаратура, як сцвярджаў Адам Міцкевіч, нараджаецца з глыбінь народнай душы. З чаго вынікае, што "ЛіМ" заўсёды нястомна прапагандаваў усё лепшае: нацыянальную сутнасць беларуса, яго нязломны дух і чысціню душы.

Шаноўныя чытачы, калегі, сёння вы маеце магчымаць пазнаёміцца з першым нумарам "Літаратуры і мастацтва". На свае вочы пабачыць, якую нялёгкаю дарогу прайшоў "ЛіМ" за 75 гадоў. Параўнаць чатырохпалоснае выданне (своеасаблівы факсімільны падарунак) з цяперашнім шыкоўным паўнаколерным юбілейным (№ 8 (4399) выпускам газеты, якая застаецца вернай самым лепшым традыцыям, вернай самой сабе і вам, нашы паважаныя майстры слова, дзеячы культуры і мастацтва, чытачы. 75 гадоў — узрост мудрасці і сталасці, што, несумненна, мы з вамі і адчуваем.

Анатоль КАЗЛОЎ

Перад'юбілейнае апытанне

1. Што з лімаўскіх публікацый вам запамнілася і чаму?
2. Якім вам хацелася б бачыць наш тыднёвік у будучым?

Марат ЯГОРАЎ,
міжнародны пасол міру, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Беларусь

1. Перш, чым адказаць на пытанні, я задумаўся: а ці маю я права пісаць у такі юбілейны нумар? І тут жа зазначыў чыста па-адэску: а чаму б і не? Сапраўды, я чытаю "ЛіМ" дастаткова даўно, калі не памыляюся, з 1971 года, значыць, каля паловы ўсяго юбілейнага часу. І, акрамя ўсяго, не толькі чытаю, але і нярэдка сам бываў аўтарам. Пісаў, у асноўным, невялікія інфармацыйныя матэрыялы пра дзейнасць Бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР. У той час я быў намеснікам старшыні бюро. Здарылася гэта выпадкова.

Падчас службы ў арміі я скончыў факультэт журналістыкі БДУ і працаваў карэспандэнтам у армейскіх газетах. Пасля звальнення ў запас мяне запрасілі на Беларускае тэлебачанне. У адзін з дзён я прыйшоў у Саюз пісьменнікаў, каб зрабіць рэпартаж, і сустрэўся з Іванам Шамякіным. Іван Пятровіч згадаў, што я ў Бабруйску яшчэ ў 1952 годзе арганізоўваў чытацкую канферэнцыю па яго рамане "Снежныя зімы". Я пацвердзіў, што быў такі факт у маім армейскім жыцці. Менавіта тады ўпершыню сустрэўся з сапраўдным пісьменнікам. У гэты час у кабінет Шамякіна ўвайшоў дырэктар бюро прапаганды Міхась Чавускі. Іван Пятровіч неяк нечакана, нават не пытаючыся майёй згоды, казаў: "Ты, Міхась, шукаў сабе намесніка, а ён сам прыйшоў, праўда, яшчэ не ведае, што яго буду табе прапаноўваць".

Вось так я і пачаў сваю працу ў бюро. Адразу ж адчуў, што пра творчасць сучасных пісьменнікаў, асабліва маладых, ведаю мала. Кароткія біяграфіі, надрукаваныя ў даведніку, давалі толькі агульныя звесткі. Вось тут мне на дапамогу і прыйшла газета. У ёй друкаваліся інфармацыя пра творчасць пісьменнікаў, іх творы, якія яшчэ не ўвайшлі ў кнігі.

Пачаў друкаваць у "ЛіМе" нататкі пра літаратурныя сустрэчы, чытацкія канферэнцыі. Расказаў пра паздкі пісьменнікаў на прадпрыемствы, да працаўнікоў вёскі, пра ўдзел у творчых сустрэчах сумесна з пісьменнікамі з іншых рэспублік.

На майёй памяці (а прайшло некалькі дзесяцігоддзяў) змянілася некалькі рэдактараў, шмат журналістаў, але газета застаецца цікавай, змястоўнай, дае месца на сваіх старонках і сталым пісьменнікам, і маладым. Мне асабліва хацелася б падкрэсліць разнажанравасць, адметнасць падачы матэрыялаў, якія з'яўляюцца своеасаблівай школай, асабліва ж для літаратараў-пачаткоўцаў. Сапраўднаму творцу заўсёды хочацца, як музыканту ў аркестры, адчуць галоўную тэму, імя якой — жыццё. У гэтым сэнсе для кожнага пісьменніка карысна пазнаёміцца з творчасцю калег і зрабіць пэўны вывад для сябе: а ці не сфальшывіў я?

2. Кожны творца павінен знайсці ўласны "інструмент" для поўнага выкарыстання свайго таленту. Не атрымаецца аркестра, калі ў ім будуць толькі трубы ды флейты. І загучыць волатаўская сімфонія жыццёвай праўды толькі тады, калі яе будуць выконваць і іншыя інструменты.

У гэтым сэнсе "ЛіМ" заўсёды быў добрым дырыжорам. Ад усёй душы жадаю калектыву газеты і на наступныя 75 год быць добрым памочнікам пісьменнікаў, своеасаблівай масавай творчай лабараторыяй, якая будзе дапамагаць ім знайсці сваё месца ў агульным страі. Але не трэба толькі адлюстроўваць жыццё, трэба ісці паперадзе, ствараючы годныя творы, вартыя вялікага народа, народа змагара, стваральніка, творцы, умелага працаўніка і хлебароба.

Газета юнацтва майго

ЗГАДКІ БЫЛОГА ЛІМАЎЦА

У штогтыднёвіку "Літаратура і мастацтва" я пачаў працаваць з 3 мая 1977 года. Ужо студэнтам-выпускнікам філфака Белдзяржуніверсітэта быў залічаны ў штат, і паралельна з дыпломнай працай давялося пісаць шэраг карэспандэнцый для газетных старонак. Нават сягоння помніцца тое ўзнёслае творчае хваляванне, з якім выпадала ўціскаць у радкі водгулк розных творчых вечарын, канцэртаў, сустрэч — усё, чым жыла айчынная культура і літаратура напрыканцы далёкіх ужо сямідзесятых гадоў мінулага стагоддзя. А гэтае жыццё было надзвычай насычаным — і штогтыднёвік паспяваў адгукнуцца публікацыямі ці не на ўсе мерапрыемствы, якія праводзілі творчыя саюзы Беларусі.

Галоўным рэдактарам газеты быў Алеся Харытонавіч Асіпенка — прызнаны пісьменнік, хто займеў немалы рэдактарскі вопыт у "Малодасці" і ўмеў, як рыба ў вадзе, трымацца ў ідэалагічных штормах пільнага на вока галоўлітаўскага часу. Яго далікатнасць у зносінах з супрацоўнікамі рэдакцыі і аўтарамі надавала агульнай справе своеасаблівую інтэлігентную акрэсленасць, распараджэнні і заданні на планёрках былі лагодна мяккімі, аднак ад таго не менш патрабавальнымі — не толькі сам Алеся Харытонавіч не забываўся пра іх, не забываліся і выканаўцы, упраўляючыся дакладна ў прызначаны тэрмін, пішучы з вялікім творчым трымценнем.

Пасля абароны дыплама па "Вечы славянскіх балад" Янкі Сіпакова і выпускнога ўніверсітэцкага балю я з галавой акунуўся ў працу — з падвоенай энергіяй пісаў газетныя карэспандэнцыі, рыхтаваў старонкі гумару, пасабілаў загадчыку літаратурнага аддзела Юрасю Свірку аналізаваць вершы такіх жа пачынаючых аўтараў, якім зусім нядаўна быў і сам. Разам з загадчыкамі аддзелаў дзяжурнаў па нумары "свежым вокам". Яшчэ ў першыя дні, настаўляючы мяне на гэты адказны занятак, мой літаратурны настаўнік Анатоль Сцяпанавіч Вялюгін, тагачасны загадчык палымянскага паэтычнага аддзела, вопытна павучаў: у самы апошні момант абавязкова прачытай усё

загалоўкі. Памятаю, дзяжурны з Барысам Іванавічам Бур'яном. Той, ужо апануты, стаяў на парозе карэктарскай, як мне на вочы трапілася на другой паласе, што ў назве артыкула ў слове "Віцебск" выпала літара "ц". Сардэчнай размовай за каньком з дзяжурным па нумары закончыўся той памятны вечар.

У рэдакцыйным пакоі, дзе сягоння шчыруюць супрацоўнікі "Малодасці", нас працавала чац-

вёр: Анатоль Астрэйка — загадчык аддзела грамадска-палітычнага жыцця, Алеся Казаннікаў, я і загадчыца нашага аддзела інфармацыі Вера Пятроўна Вярба. Рэдакцыйныя будні былі падсвечаны заўсёдным іскрамётным настроем загадчыцы, бо яна, чалавек імпульсіўны па натуре, уносіла ў працу адметны каларыт, гарэзліва, па-моднаму апанутая, трымалася ў арэале сваёй паэтычнай славы. Аўтары ішлі ў адзель касякамі, як рыба на нераст. Віравала своеасабліва творчая атмасфера. Мяне, пачынаючага літсупрацоўніка, ахінаў гонар за родную літаратуру і яе творцаў.

На парозе часам з'яўляўся і Анатоль Сцяпанавіч Вялюгін. Блакітам вачэй апалоскваў усіх, а найбольш сваю колішнюю літаратурную вучаніцу — нашу загадчыцу. Аднойчы прама з парога прагучала басавітае вялюгінскае:

— Коля, Саша, Толя —
Хлопцы-жэрабкі —
Пад Вярбой у "ЛіМе"
Пераць ручнікі.
Усе мы ведалі і любілі песню "Ручнікі", што стала народнай, та-

мурагалі дружна. Вера Пятроўна сардэчна вітала аўтара дасціпнай эпіграмы, уручыла яму новыя свае вершы, якія неўзабаве былі надрукаваны ў "Польмі". Мне таксама перапала ўвагі прызнанага майстра слова — асмеліўся паказаць яму новае.

Рыхтаваліся адзначыць 60-годдзе БССР. На планёрцы было вырашана прысвяціць па нумары сацыяльна-культурнаму развіццю кожнай вобласці і сталіцы — гора-

ду-герою Мінску. Супрацоўнікаў рэдакцыі павялі па рэспубліцы творчыя камандзіроўкі. Выпала зноў пабываць на радзіме Івана Мележа ў Гліншчы і ўпершыню ў Пількаўшчыне — на радзіме Максіма Танка, разам з нязменным фотакарэспандэнтам рэдакцыі Уладзімірам Андрэвічам Круком наведаць Наваполацк і Полацк, полацкі калгас імя М. Сільніцкага. Ехалі на крукоўскай "Волзе", якую той адкупіў у Мележа, гонкай віцебскай дарогай. Запомнілася, як узрадавана Крук супыніўся каля прыдарожнага ўзбалотка — кавалак Палесся! Ужо тады вобраз мележаўскага краю, увекавечаны ў "Палескай хроніцы", выпадала збіраць па ўсёй Беларусі.

Сягоння, з аддалення гадоў, болей і болей усведамляю: мне ў студэнцкім юнацтве значна пашанцавала — былі заўважаны першыя літаратурныя спробы, было багата выдзена творчага авансу самім запрашэннем на працу ў рэдакцыю выдання, у якога славуця духоўная біяграфія, такая яркая і адметная ў гісторыі нашай літа-

ратуры і культуры. Ты — лімавец! — адно ўжо гэта вымагала сур'ёзнасці і адказнасці, само па сабе настройвала на творчае памкненне. Спачатку загадчыца аддзела В. Вярба, потым адказны сакратар рэдакцыі М. Гіль, намеснік галоўнага рэдактара А. Капусцін і сам галоўны рэдактар А. Асіпенка з клопатнай увагай пачаргова чыталі падрыхтаваныя ў друк матэрыялы — часцяком выклікалі на гутарку, падкаваючы многае з уласнага прафесійнага вопыту, зычліва спрыялі твайму творчаму станаўленню. Мой "ЛіМ" — гэта яшчэ адзін мой універсітэт. Як і ўсюды, былі і тыя, хто сумняваўся ў тваіх журналістскіх магчымасцях і гэтым дадаваў толькі большай настойлівасці — як хутчэй пакавітацца з вучнёўствам, знайсці сябе, умець рабіць усё прафесійна. І сягоння, зыходзячы з немолага рэдактарскага і творчага вопыту, хачу пажадаць самым юным лімаўцам якраз-такі гэтай творчай упартасці, бо яна адна не дае выстыць душы, змушае набраць творчае дыханне, такое неабходнае ў шчырай размове з чытачом.

Можна багата прывесці прыгадак з гаманлівага рэдакцыйнага жыцця. Яно было паўнакроўным, творча напружаным, пошукавым — акрылена-юным для адных, маладым і напорыстым для другіх, сталым і мудрым для трэціх. Аднак клопатна было паядна агульнаю справай: рабіць "ЛіМ" свайго часу! І была ў ім своеасабліва духоўная прастора, спалучаная з творчым жыццём Беларусі. Як і сягоння, супрацоўнікі працавалі з аўтарамі, выпраўляліся ў творчыя камандзіроўкі, жылі рэдакцыйнымі турботамі. І каб узмацніць тонус рэдакцыйнага жыцця, галоўны рэдактар А. Асіпенка запрапанавалі рэгулярна праводзіць "Лімаўскія пятніцы". Для ўдзелу ў іх у кафе Домалітаратара запрашаліся супрацоўнікі рэдакцыі, аўтары штогтыднёвіка і героі самых адметных публікацый. Вяліся сардэчныя сяброўскія гаворкі — ядналіся Музы. З адной падобнай сустрэчы і захаваўся ў мяне здымак, зроблены ў той час слынным Уладзімірам Андрэвічам Круком. На ім яскрава-выразна ўвекавечаны "ЛіМ" майго літаратурнага юнацтва — пачатак дарогі.

Новых дарог табе, "ЛіМ"! Новых творчых узлётаў!

Мікола МЯТЛШКІ,
галоўны рэдактар часопіса "Польмя", лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь імя Янкі Купалы
Фота Ул. Крука. 1979 г.

Газета “Літаратура і мастацтва” зрабіла неацэнны ўклад у раскрыццё асобы Купалы і як творцы, і як чалавека. Тут хочацца прыгадаць апублікаваныя на старонках газеты ўспаміны пра Янку Купалу тых людзей, якія доўга ведалі паэта: Якуба Коласа, А. Веніслава, У. Луцэвіч, П. Глебкі, У. Дубоўкі, А. Астрэйкі, Л. Александроўскай, І. Жыноўіча, З. Азгура, І. Айзенштока, М. Грамыкі, Т. Масэнікі, М. Гарэцкага і многіх іншых.

Вельмі вялікая колькасць матэрыялаў давала магчымасць чытачам зразумець творчасць песняра, спазнаць яго філасофію, усядоміць грамадзянскую пазіцыю паэта-прарока.

Публікацыі даследчыцкага характару дапамагалі чытачу шырэй спазнаць жыццёвы і творчы шлях паэта,

Кіславодск, Харкаў, Чэхаславакію, Бабруйск, Плешчаны, Цхалтубу, Кіеў, Беласток, Вільнюс і інш. Асаблівую каштоўнасць гэтыя публікацыі мелі яшчэ і таму, што яны багата ілюстраваліся найцікавейшымі фотаздымкамі.

На старонках газеты шырока распавядалася і пра мясціны, звязаныя з жыццём і дзейнасцю Янкі Купалы: пра Вязынку, Ляўкі, Акопы, Селішча, Бяларучы, Харужанцы, Сenniцу, Лысую Гару, Казіміраўку, Карпілаўку, Беліцу, Пецярбург, Варшаву, Каўнас, Падмаскоўе.

Пачынаючы з даваенных гадоў, газета шырока асвятляла тэму творчай сувязі Янкі Купалы з літаратурамі розных народаў — з рускай, украінскай, польскай, чэшскай, славацкай, балгарскай, англійскай, французскай, нямецкай і іншымі. Грунтоўнымі артыкуламі і рэцэнзіямі адгукалася газета на выданне кніг Купалы як на роднай мове, так і на мовах розных народаў, на пастаноўкі яго драматычных твораў прафесійнымі і самадзейнымі калектывамі, паведамлялася на старонках газеты і пра ўвасабленне твораў Купалы ў музычным мастацтве, друкаваліся песні з нотамі. Былі публікацыі і на такія тэмы, як “Янка Купала і кіно”: пра радыё і тэлеспектаклі паводле твораў Купалы, пра ўвасабленне вобраза Купалы ў жывапісе, графіцы, скульптуры, пра ілюстрацыі да твораў і цэлых выданняў Янкі Купалы, пра з’яўленне твораў мастацтва па матывах творчасці песняра, пра конкурсы на лепшы помнік першаму народнаму паэту, пра адкрыццё мемарыяльных дошак і помнікаў Янку Купалу ў Мінску, Радашковічах, Ляўках, Вязынцы, у Ароў-парку (бліз Нью-Йорка), у Пячышчах (Татарстан), у Вільнюсе, Кіславодску (на будынку санаторыя) і інш.

Асабліва шырока на старонках газеты асвятляліся купалаўскія юбілейныя ўрачыстасці ў Мінску, Маскве, Ленінградзе, Варшаве.

З 1972 года ў “ЛіМе” пастаянна змяшчаліся рэпартажы з фотаздымкамі са свят пазэзіі, якія праводзіліся ў Мінску, Вязынцы, Ляўках і Акопах, давалася інфармацыя пра купалаўскія чытанні, міжнародныя навуковыя канферэнцыі, сесіі АН Беларусі, прысвечаныя купалаўскай творчасці.

Надзвычай каштоўнымі ў развіцці купалазнаўства былі публікацыі газеты, якія неслі звесткі з архіўных крыніц. Усім вядома, што рукапісную спадчыну паэта бязлігасна знішчыла і раскідала вайна. Таму публікацыі пра адшуканыя рукапісы Янкі Купалы, кнігі з яго дарчымі надпісамі, пра дакументы, якія ўдакладнялі факты біяграфіі песняра ці творчую гісторыю паасобных яго твораў і выданняў — усё гэта палыбляла веды чытачоў і спрыяла рабоце даследчыкаў-купалазнаўцаў.

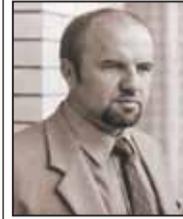
Няхай юбілейны год “ЛіМа”, які супаў са 125-годдзем Янкі Купалы, будзе асабліва плённым на багатай купалаўскай ніве!

Няхай умацоўваюцца тэма найлепшых традыцый выдання, якім сёлета спаўняецца 75!

Сяргей ВЕЧАР,
дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы

На здымку: Якуб Колас і Янка Купала. Цхалтуба. 1941 г.

ЗГАДКІ БЫЛОГА ЛІМАЎЦА

Так атрымалі мы ордэн...

Пяцідзесяцігоддзе “ЛіМа”, як прынята было ў тых часы, мусілі адзначаць афіцыйна: з юбілейнымі мерапрыемствамі, з узнагароджаннем. Саюз пісьмнікаў унёс адпаведныя прапановы ў ЦК КПБ. Газета была прадстаўлена да ўзнагароджання ордэнам, супрацоўнікі да прысваення ганаровых званняў і адпаведных грамадзянства Вярхоўнага Савета БССР.

Заставалася толькі чакаць узнагарод і тым часам рыхтавацца да юбілейнага вечара, які планавалася адбыцца ў ДOME літаратара.

І вось у рэдакцыю пазваніў загадчык аддзела культуры ЦК КПБ І.І. Антановіч, павіншаваў з узнагародаю газеты ордэнам “Дружбы народаў”, не перша-ступенным “Знакам Пашаны”. І парэкамендаваў-загадаў: “Звані першаму”.

Я набраў нумар Ціхана Якаўлевіча Кісялёва, назваўся сакратары, і трубку ўзяў Ціхан Якаўлевіч. Падзякаваў, як змог за ўзнагароду яму, ён у сваю чаргу сказаў словы віншавання, адчуваўся, што настрой у яго добры і ён таксама рады, весела напаміну, што ўзнагарода абавязвае цалкам мабілізавацца.

А далей ужо зацверджаны план мерапрыемстваў атрымаў

Забягаючы наперад, скажу, што і “ЛіМ” знайшоў магчымасць сабраць сваіх сяброў на вячэру ў кафэ Дома літаратара.

Тэрмін на падрыхтоўку мерапрыемства быў дадзены адносна невялікі, зыходзячы з таго, калі будзе падрыхтавана выступленне першага сакратара.

Вядома ж, каб уручыць ордэн арганізацыі, ёй патрэбна мець сцяг. За пяцьдзесят гадоў нікому і ў галаву не прыходзіла, што “ЛіМу” патрэбен сцяг. А ў краіне, дзе ўсё было цэнтралізавана, такая прадукцыя, як сцягі, выраблялася ці не на адным толькі прадпрыемстве, ды і на гэта трэба было мець адпаведны дазвол. Сцягі там вырабляліся, але дзе тое прадпрыемства, якое вырабляе дрэўка для сцяга? Ну, яго маглі мы заказаць і ў любой сталярнай майстэрні. Потым аказалася, што для поўнай экіпіроўкі сцяга патрэбен і наканечнік на дрэўка, такая ніکلёваная штуковіна ў выглядзе пікі, у якой высечана пяціканцовая зорка.

Забяспячэнне гэтых дробязяў аказалася намнога цяжэйшым, чым атрыманне самога ордэна: там трэба было толькі своечасова аформіць і запусціць на канвеер патрэбныя дакументы. Сцяг зрабілі, дрэў-

нечаканую карэкціроўку: вечар адбудзецца не ў ДOME літаратара, а ў Купалаўскім тэатры, з запрашэннем шырокага кола творчай інтэлігенцыі. І на гэтым вечары з разгорнутаю прамогаю выступіць Ц.Я. Кісялёў, ён жа ва ўрачыстай абстаноўцы і ўручыць узнагароду. За сваю бытнасць першым сакратаром ЦК КПБ Ціхан Якаўлевіч яшчэ ні разу не выступаў як кіраўнік рэспублікі па пытаннях культуры, літаратуры, мастацтва. Варта сказаць, што Ціхан Якаўлевіч, як і яго папярэднік П.М. Машэраў, любіў літаратуру, ведаў яе і сачыў за ёй, бо ў свой час працаваў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры.

Як бы там ні было, але ўдзел у вечары першае асобы рэспублікі надаваў святкаванню юбілею “ЛіМа” важкасць.

Цяпер, праз чвэрць стагоддзя, на ўсе тэмы клопаты глядзіш аддалена, і сур’ёзна, і часам іранічна ды ўсмешліва. У тых часы, нават калі і ордэн уручаўся, не было прадугледжана ніякіх сродкаў на неафіцыйную частку, як гаворыцца, мерапрыемства. І ў той жа час не мыслілася правядзенне ўрачыстасці без пачоткі. Сродкі на гэта патрэбна было “ізысківаць” самім. Пра спонсарства не было і паняцця, ды і адкуль яно магло ўзяцца, калі ўсё наўкола дзяржаўнае.

ка зрабілі, а дзе знайсці той наканечнік — не ведаў нават і супрацоўнік узнагароднага аддзела Прэзідыума Вярхоўнага Савета, які дапамагаў займацца гэтай узнагароднай часткай вечара. Наканечнік усё ж знайшлі ў сваім рэдакцыйным будынку, успомніўшы, што такія клопаты ў свой час меў часопіс “Польмя”. Наканечнік на наша шчасце захаваўся ў рэдакцыйным сейфе разам са сцягам.

Але за гэтай жартаўлівай, нават анекдатычнай часткай успамінаў найболей помніцца іншае.

У Купалаўскі тэатр я падаўся за гадзіны дзве да адкрыцця ўрачыстасці, каб паглядзець афармленне сцэны, адкуль і як мне як рэдактару давядзецца выносіць той сцяг, каб на яго прышпілілі ордэн. А потым зайшоў па суседстве ў ЦК да знаёмых хлопцаў.

Іх не аказалася на месцах, яны былі ў кабінце ў Ціхана Якаўлевіча, дзе ён меней чым за гадзіну да пачатку выступлення яшчэ раз перачытваў яго тэкст і ўносіў сваёй рукою папраўкі.

Алесь ЖУК

На здымку: Першы сакратар ЦК КПБ Ц.Я. Кісялёў уручае ўзнагароду “ЛіМу”.

Фота Ул. Крука

Слыжны аўтар і дарадца

Шаноўныя лімаўцы! Ваш юбілей з’яўляецца святам усёй нацыянальнай інтэлігенцыі, святам усіх тых, каго сёння хвалюць лёс беларускай культуры.

Супрацоўнікі Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы з асаблівым душэўным узрушэннем далучаюцца да гэтай даты, шануючы імя і памяць першага народнага паэта Беларусі Янкі Купалы.

З першых дзён існавання газеты Янка Купала быў актыўным яе аўтарам і дарадцам, асабіста быў знаёмы з многімі супрацоўнікамі рэдакцыі, часта наведваўся ў рэдакцыю, цікавіўся справамі, прыносіў свае новыя творы, якія газета ахвотна друкавала. Многія купалаўскія творы, што былі апублікаваныя раней у іншых выданнях, “Літаратура і мастацтва” перадрукоўвала і такім чынам шырока знаёмла чытачоў з творчасцю першага народнага паэта Беларусі.

У газеце “Літаратура і мастацтва” ўпершыню былі апублікаваны такія творы Янкі Купалы, як паэма “Тарасова доля” да 125-годдзя з дня нараджэння ўкраінскага Кабзара (03.03.1939), вершы-прысвечэнні “Якубу Коласу” (15.12.1932 і 11.10.1936), творы ляўкоўскага цыкла (1935) — “Для тых, якіх люблю”, “Сонцу”, “Сосны”, “Дзве дзяўчыны”, “Шляхі”, “Старыя акопы”, пазней — “Іспанія будзе свабоднай”, “Партызаны”, “Паклон мой народу за песні”.

Як паказвае назва аднаго з вершаў Янкі Купалы, газета выконвала і абарончую місію. У нумары за 12 лістапада 1936 года былі змешчаны матэрыялы ў абарону Іспаніі ад фашысцкіх захопнікаў. У тым жа нумары надрукаваны былі і верш Янкі Купалы “Іспанія будзе свабоднай”, а ганарар за апублікаваныя матэрыялы быў унесены ў фонд дапамогі іспанскаму народу.

Газета “Літаратура і мастацтва” многія дзесяцігоддзі была своеасаблівым дыпламатычным пасланцом ад Беларусі. Калі толькі звярнуцца да твораў Янкі Купалы, то выразна відаць, што “Літаратура і мастацтва” была добрай гасцяй у доме ўкраінцаў, палякаў, рускіх, грузінаў, армянаў, узбекаў: “Сонечнаму Шата Руставелі”, “Ізі Харьку — выдатнаму песняру яўрэйскага народа”, “Генацвале”, “Грузія”, “Джамбулу”, “Віншаванне М. Рылскаму з 30-годдзем літаратурнай дзейнасці”, “Падарожжа па Чэхаславакіі”, “Фінляндія”.

На старонках “Літаратуры і мастацтва” ўпершыню былі апублікаваныя купалаўскія пераклады твораў Тараса Шаўчэнкі, Міхаіла Ісакоўскага, Аляксандра Пушкіна, Адама Міцкевіча.

гісторыю напісання і публікацыі яго твораў, асэнсаванню яго ідэй, поглядаў, узаемадчынненняў з людзьмі, пазнаёмлі з эпістэлярнай спадчынай паэта, засведчылі пра цікавыя архіўныя знаходкі.

На працягу 1932 — 41 гадоў газета шырока адлюстроўвала грамадскую дзейнасць Янкі Купалы — яго ўдзел

У газеце “Літаратура і мастацтва” ўпершыню былі апублікаваны такія творы Янкі Купалы, як паэма “Тарасова доля” да 125-годдзя з дня нараджэння ўкраінскага Кабзара (03.03.1939), вершы-прысвечэнні “Якубу Коласу” (15.12.1932 і 11.10.1936), творы ляўкоўскага цыкла (1935) — “Для тых, якіх люблю”, “Сонцу”, “Сосны”, “Дзве дзяўчыны”, “Шляхі”, “Старыя акопы”, пазней — “Іспанія будзе свабоднай”, “Партызаны”, “Паклон мой народу за песні”.

у рабоце ЦВК БССР, СП БССР і СССР, у пленумах, з’ездах, пасяджэннях, у творчых сустрэчах, у юбілейных урачыстасцях і многае іншае.

На старонках газеты друкаваліся артыкулы, якія шырока інфармавалі чытача пра паездкі Янкі Купалы па краіне і ў замежныя камандзіроўкі: у Капль і на Днепрагэс, у Дзяржынскі раён і на Беламорска-Балтыйскі канал, у Барысаў, Смаленск, Маскву,

чалавека”, “ЛіМ”, 1966, 5 красавіка), Э. Агняцвет (“Даверлівая размова”, “ЛіМ”, 7 студзеня, 1983 г.), артыкул “Прыгодніцкая аповесць — жанр асаблівы”; распачалася з майго артыкула “Чым будучы абавязаны” дыскусія па праблемах дзіцячай літаратуры (дыскусія цягнулася паўгода).

Пазнаёміўшыся з рэцэнзіяй на кнігу “Хто пачынае дзень”, Эдзі Агняцвет даслаў мне пісьмо ў Мар’іну Горку са словамі ўдзячнасці за аналіз яе зборніка. А ў жніўні 2005 года ў газеце з’явіўся мой артыкул “Андрамеда шукаў па зорках” (“ЛіМ”, 12 жніўня 2005 г.) пра вядомага беларускага паэта Міхаіла Казакова.

І апошняе. У свой час мяне захапіла тэма “Якуб Колас і Пухаўшчына”. У выніку сустрэч з людзьмі, якія ведалі песняра, нарадзілася мая кніжка апавяданняў “Чаму Загібелька лепш Парыжа”, адрасаваная дзесяцім.

У лімаўцаў юбілей. Ды гэты юбілей усёй грамадскасці — лінгвістычнай, навуковай, педагагічнай. Са святам, дарагая рэдакцыя! Плэну вам у працы, лімаўцы, новых здзяйсненняў, поспехаў, набыткаў на радасць нам, чытачам.

Браніслаў ЗУБКОЎСКІ

Дзякуй выданню

Упершыню некалькі водгукаў аб прачытаных мной кнігах, адрасаваных юнацкай аўдыторыі, я, тагачасны дзесяцікласнік Мар’інагорскай СШ № 1, даслаў у Мінск, у Саюз пісьмнікаў.

Загадчык кабінета маладога аўтара Алесь Есакоў перадаў напісанае мной у аддзел крытыкі і бібліяграфіі газеты “Літаратура і мастацтва”.

Ён фактычна “замацаваў” мяне за газетай. Бываючы ў Мінску, я заўсёды заходзіў у “ЛіМ”. Тут кансультаваў мяне шчыры, добраазычлівы супрацоўнік Уладзімір Бойка.

А ў студэнцкія гады шэфства нада мной узяў загадчык аддзела рэдакцыі Пятро Прыходзька. З яго лёгкай рукі ў канцы 1959 года пачалі з’яўляцца на старонках газеты мае рэцэнзіі і артыкулы: “Дзесяць будзе цікава” (“ЛіМ”, 2 верасня 1959 г.), “Кніга пра старэйшага пісьменніка” (“ЛіМ” — 1960 г., 19 мая). У 60-я гады шэфства над пачаткоўцам узяў Мікола Гіль, супрацоўнік газеты. Дзякуючы яму, на старонках газеты і з’явіліся мае рэцэнзіі на кнігі — Ул. Юрэвіча (“Турботы маленькага

ЗГАДКІ БЫЛОГА ЛІМАЎЦА

Усе шляхі вядуць сюды!

Мне паўчасціла працаваць у “ЛіМе” на працягу больш як пяці гадоў, пры двух галоўных рэдактарах: Алесю Жуку і Анатолю Вяцінскім. Са штотыднёвіка ў часопіс “Беларусь”, які месціўся на тым жа калідоры, перайшла працаваць Таіса Бондар, і на яе месца — якая шчаслівая неспадзяванка! — узялі мяне.

“Быў час, быў век, была эпоха!” — сказаў класік. У тагачасным грамадстве, на пачатку 80-х, з аднаго боку панаваў “застой”, а з другога боку — якая павага адчувалася да літаратуры! Да пісьменніка і таго, што ім выпактавана, напісана, апублікавана. Творчы чалавек успрымаўся як сапраўдны герой часу — таленавіты, свабодны, раскаваны. На жаль, такога стаўлення да пісьменнікаў ўжо даўно няма і, думаю, у бліжэйшыя дзесяцігоддзі не будзе. Бо змянілася роля літаратуры ў грамадстве...

Самае яркае і самае таленавітае неслі ў “ЛіМ”. Аўтарытэт штотыднёвіка ў літаратурным і мастацкім асяроддзі быў неверагодна высокі. Як і планка патрабаванняў... Газета выходзіла ў пятніцу, за выхадныя яе паспявалі прачытаць. Памятаю, што рэдакцыйных планёраў па панядзелках нават супрацоўнікі крыху пабойваліся. Бо спачатку дзяжурны, потым “свежае вока”, а далей і астатнія супрацоўнікі выказваліся па ўсіх апублікаваных матэрыялах нумара. Якія дыскусіі разгортваліся! І падчас абмеркавання зробленага. І падчас фарміравання наступных нумароў. “Не плануіце паветра!” — з хіграй усмешкай раіў на планёрках Алесь Жук.

У кабінетах і калідорах рэдакцыі можна было неспадзявана сустрэць жывых класікаў — В. Быкава, П. Панчанку, А. Вялюгіна, Н. Гілевіча, Р. Барадуліна, тых, чые творы друкаваліся ў школьных падручніках і хрэстаматых. Асоб, якімі захаплялася лепшая, найбольш прагрэсіўная частка беларускага грамадства. На рэдакцыйных скрыжаваннях можна было ўбачыць К. Кірэнку, І. Пташнікава, В. Казько,

А. Лойку, Г. Бурдзікіна, В. Карамазова, Я. Янішчыц, В. Іпатаву, У. Арлова. А яшчэ — славурых рэжысёраў тэатра і кіно, артыстаў, музыкантаў, мастакоў...

Той склад рэдакцыі можна ўспрымаць у нечым як легендарны. Алесь Жук, Барыс Бур’ян, Мікола Гіль, Уладзімір Крук, Міхась Замскі, Людміла Крушынская. У маім пакоі працавалі Юрась Свірка, Алесь Пісьмянкоў, потым з’явіліся Анатоль Сідарэвіч, Уладзімір Ягоўдзік, Хрысціна Лялько, Пётра Васілеўскі, Галіна Тычка, Галіна Каржанеўская, Барыс Пят-

лі тыя ці іншыя выданні.

...Маладыя творцы дэбютавалі апавяданнямі, якія ўваходзілі потым у першыя кнігі прозы. Паэты не толькі неслі сюды падборкі вершаў, але і чыталі іх уголос. Маладыя тэатральныя і музычныя крытыкі прыносілі ў “ЛіМ” свае першыя рэцэнзіі і агляды. Бо сам факт публікацыі вельмі часта ўспрымаецца і як факт грамадскага прызнання, а часам і ўхвалення. Гады ўжо аддалены, але агульнай маладосці ніколі не забываюцца. Няхай жыццё потым і вядзе па розных шляхах. Многія знаходзілі сяброў і аднадумцаў дзякуючы найперш рэдакцыі і яе публікацыям. Бо блізкасць поглядаў у мастацтва дарагога каштуе. Многім “ЛіМ” адкрыў дарогу ў літаратуру, у крытыку, у мастацтва. Заўважыў, падтрымаў, ухваліў...

Хто не памятае абеды ў Доме літаратара, якія часам ператвараліся ў дыскусійны клуб? Тут можна было сустрэць многіх аўтараў

У сакратарыяце «ЛіМа» А. Гаўрон і М. Гіль. 2000 г. Фота Я. Коктыша

ровіч. У жыцці кожнага з іх “ЛіМ” адыграў сваю ролю. Кожная са згаданых асоб рэалізавала сябе — у творчасці, мастацтвазнаўстве, навуцы, педагогіцы. Невыпадкова многія потым самі ўзначальва-

тыднёвіка, тут замаўляліся новыя агляды і артыкулы, абмяркоўваліся апошнія навіны літаратурнага і мастацкага жыцця. А хто не помніць літаратурныя ці мастацкія вечарыны ў тым жа Доме літара-

тара?! Як іх цяпер не хапае!

Калі на пачатку 90-х я перайшла працаваць у часопіс “Мастацтва”, трывалыя творчыя сувязі з “ЛіМам” засталіся. Як добра было несці артыкулы на музычныя тэмы Святлане Берасцень, а мініяцюры ці прозу — Алесю Пісьмянкову, тагачаснаму галоўнаму рэдактару.

Памятаю 70-годдзе газеты, якое адзначалася ў 2002 годзе ў Доме літаратара. Было шмат віншаванняў, тэлеграм, падарункаў, працудлых слоў. Алесь Пісьмянкоў уручаў гасцям вечарыны і колішнім лімаўцам распісныя юбілейныя талеркі, на якіх быў пазначаны лагатып газеты, і дадаваў сваім густым басам: “Шануй “ЛіМ” і будзь з ім!”

Трываласць кожнай творчай арганізацыі асабліва відавочна выяўляецца ў тым, ці здольная яна развівацца і арганізацыйна пашырацца. Заўважу, што ў холдынг “Культура і мастацтва”, які складаецца з газеты “Культура” і часопіса “Мастацтва”, паступова фарміруецца своеасаблівы філіял “ЛіМа”. Наш дырэктар і галоўны рэдактар газеты — Людміла Крушынская. Галоўны рэдактар “Мастацтва” — Мікола Гіль. Працуюць у складзе рэдакцыі і Наталля Шаранговіч, і Андрэй Ганчароў, і Яўген Рагін, і аўтар гэтых радкоў. І ўсе — колішнія лімаўцы. Так што ад нашага холдынга — ваму! Калі ў вас будзе песна, прыходзьце...

Што пажадаць роднаму “ЛіМу”, яго галоўнаму рэдактару Анатолю Казлову і супрацоўнікам тыднёвіка падчас 75-гадовага юбілею?

Вядома, большай задзірыстасці, палемічнасці і вастрыні, а значыць, большага тыражу. Больш шырокага кола чытачоў. А таму, на маю думку, мае сэнс вярнуцца да асобнага існавання аддзелаў музыкі, тэатра і выяўленчага мастацтва. Тым больш, калі газета перайшла на каляровы варыянт друку. Жанры літаратуры і іншых відаў мастацтва заўжды вялі спрэчку паміж сабой за плошчу і за магчымасць быць прадстаўленымі ў штотыднёвіку. Але хіба хтосьці заўважыў, што з прычыны адсутнасці асобных аддзелаў колькасць выдатных або нават геніяльных твораў літаратуры на старонках выдання рэзка павялічылася?

Што “ЛіМу” пажадаць яшчэ? Квітнець! Назіраючы росквіт грамадства і літаратуры, дажыць да 100-гадовага юбілею. Як “Наша Ніва”. Ну, колькі ж тут засталася? Усяго чвэрць стагоддзя...

Ташыяна МУШЫНСКАЯ
Фота Ул. Крука. 1980-я гады

Перад’юбілейнае апытанне

1. Што з лімаўскіх публікацый вам запомнілася і чаму?
2. Якім вам хацелася б бачыць наш тыднёвік у будучым?

Георгій МАРЧУК, сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі, драматург, празаік

1. Чытаю “ЛіМ”, дзякаваць Богу, сорок гадоў. Якія былі часы, такая была і газета. За мінулы год адзначу тое, што зацікавіла і кранула сэрца: урывак з рамана Анатоля Жука “Бульвар” і навілы Алега Ждана. Прагна чакаю кожны нумар “ЛіМа”, дзе ёсць дэбюты. Надалей няхай застаюцца аб’ектыўнасць, незалежнасць думкі, павага да творцаў...

2. 30 гадоў выдавецтвы не друкуюць партрэты нашых пісьменнікаў, а бібліятэкары, настаўнікі мовы і літаратуры не ведаюць, дзе іх шукаць. Нейкая міфічная літаратура: творы ёсць, а ў твар пісьменнікаў ніхто не ведае. Патрэбна ў “ЛіМе” на паласу даваць партрэты нашых пісьменнікаў і кароткую інфармацыю пра іх больш значныя творы і кнігі.

Хведар ЖЫЧКА, былы галоўны рэдактар “ЛіМа”

Помніцца, як у пачатку 70-х гадоў мы адкрывалі новыя рубрыкі, многія былі супраць слова “Дэбют”: таму, што і не беларускае яно, і што не кожны дзень з’яўляюцца на свет новыя таленты. А рубрыка хутка прыжылася, палюбілася чытачам, перамагла розныя дружбы, новыя светлы. Рубрыкі “Паэтычны свет”, “Братэрства” разам з рознымі “сацыялізмамі” хутка канулі ў невідомасць.

Потым, калі ў літаратуру прыйшлі новыя сілы, сцерлася мяжа паміж маладымі аўтарамі і “класікамі”, бо кожны ўбачыў, што літаратура — не строй па ранжыры. Адпалі і многія іншыя рубрыкі, якія “завочна” ацэньвалі мастацкія з’явы.

Жыццё не спыняецца, жыццё рухаецца наперад. Не стаіць на месцы і “ЛіМ” — адна з найбольш любімых мной газет.

Найноўшы летапіс краіны

АРХІВЫ

Газета павінна быць аб’ектыўнай. Але, да якой бы недасягальнай дэмакратыі не імкнуліся яе стваральнікі, яна будзе падавацца аб’ектыўнай толькі ў момант яе выхаду ў свет. Канчатковы прысуд зместу, як і сказанаму аўтарамі, усё роўна выносіць гісторыя.

Семьдзсят пяць гадоў — жыццёвы стаж немалы для выдання ў любой краіне. Стаж гэты прыпадае на XX стагоддзе — бадай, самы складаны і жорсткі час у гісторыі чалавецтва. А “Літаратура і мастацтва” — люстэрка таго часу.

Шмат чаго пісалася і друкавалася на нашых старонках. Тут побач — літаратурныя шэдэўры і бязглуздзіца, трывожныя набаты інтэлігенцыі — спадчыну знішчаюць! — і адліскі чыноўнікаў, падзякі людзям, што так дбаюць пра родны край — і просьбы “праверыць” іншых.

Адна праўда: “ЛіМ” — бадай што адна з нямногіх газет краіны, якія так дасканала адлюстроўваюць гісторыю — не проста Беларусі, але беларушчыны.

1932: станаўленне

“Змагацца за магнітабуды літаратуры і мастацтва” — перадаваў артыкул, якім адкрываецца першы нумар “ЛіМа” 26-га лютага 1932-га — даводзіць: нацыянальная культура для партыі, нібы будоўля стагоддзя.

“Выход у свет газеты “Літаратура і мастацтва” яшчэ раз падкрэслівае вялізарны рост культурнай рэвалюцыі ў нашай сацыялістычнай краіне, перамогу ленинскай нацыянальнай палітыкі, няўхільнае збыццё на практыцы мыслі правядыра партыі т. Сталіна пра росквіт нацыянальных культур пры дыктатуры пролетарыяту”.

Алесь Салагуб. “Літаратурны фронт Заходняй Беларусі”.

На першай паласе гістарычнага нумара —

верш Андрэя Александровіча пад загалоўкам “Прафэсар і стэнографістка”, адкрыты ліст савецкіх пісьменнікаў Рамэну Ралану, Стэфану Цвейгу і Бернарду Шоу — “Ваша слова павінна загучэць!” — і навіна: “Стварылася першая творчая група БелАПП”.

Сярод іншых загатоўкаў-1932: “Дадзім мастацкі паказ гэроічнага змаганьня комсамолу”, “На аснове бальшавіскай самакрытыкі разгорнем творчую дыскусію” ды “Вызйі сыяг ленинскае навукі ў літаратуры і мастацтве!”. Датарашкевіцкая граматыка ўражае нязвычайнымі словаформамі: *часопісь, паэма* і да т. п. Магчыма, дарэформенная беларуская — адна з самых феміністычных моў свету?

1937/38: У кішчорах ГПУ

Але то быў далёкі 32-гі. А вось якія навіны

аздабляюць апошняю паласу ў 1937-м. З маленечкай інфармацыі “Радыеперадачы не задавальваюць слухачоў”:

“У нашым друку шмат пісалася аб дрэннай рабоце Радыекамітэта БССР. Зменена кіраўніцтва Радыекамітэта, камітэт ачышчаецца ад варожых элементаў, абнаўляецца штат супрацоўнікаў — актараў, літ. работнікаў, рэдактароў. Але карэннага паліяпшэння ў рабоце няма.<...>

Трэба адзначыць і невысокую якасць выканання вершаў артыстам Бірыла.

З усіх дыктароў Радыекамітэта добра вядзе перадачы толькі таварыш Батвінін. Астатнія вельмі часта дапускаюць скажэнні, няправільна вымаўляюць словы і з-за гэтага атрымліваюцца недарэчнасці і скажэнні сэнсу ў перадачах.

СНК БССР павінен дэталёва разгледзець работу Радыекамітэта і праверыць людзей, якія працуюць там, каб забяспечыць слухачам Савецкай Беларусі высокакасныя, цікавыя перадачы”.

І тутак ж выдатны подпіс: “РАДЫЁСЛУХАЧ”.

У рубрыцы “Дзякуй таварышу Сталіну за наша шчаслівае жыццё” (1938) чытаем:

“Трыццаць хатніх гаспадынь 61-га выбарчага участка Менска пасля калектыўнага прагляду запісалі ў кніжцы водэжукаў. — Аўт.: “Захоплены і шчыра ўзрадаваны **планамі нашых дасягненняў**”. (Вылучана мною. — Аўт.)

Гэта значыць, вы нам — планы нашых дасягненняў, а мы будзем імі захопленыя. Жорстка. Праўдзіва.

Трэба, аднак, зазначыць: хоць і ў своеасаблівай манеры, але нават у тых часы “ЛіМ” уздымаў праблемы, на доўгія дзесяцігоддзі рэзервуючы за сабой рэпутацыю “чулівага”, “неабыякавага”. Час ад часу водгукі мелі надзвычай смелы характар. У артыкуле “Да пытання аб выкладанні літаратуры” (18 красавіка 1938) Р. Бярозкін выступіла супраць лектара В. Барысенкі, які ў сваіх лекцыях на мінскім філфаку дазваляе сабе зневажальна, з пагардай ставіцца да найлепшых пісьменнікаў Беларусі. Аўтар знаходзіць у сабе сілы слухна выступіць у абарону Бядулі, Багдановіча, Купалы і Коласа.

Якой бы ні была дыктатура, жыццё горада, жыццё краіны не спынялася. У адным з нумароў напрыканцы 1937-га чытаем:

“На месцы былога Траецкага базару, згодна генеральнага плану рэканструкцыі Менска, ствараецца новая плошча імя Парыжскай Комуны. Базарныя крамкі даўно ўжо знесены. На іх месцы зараз узвышаецца вялізная пабудова ў асноўным ужо скончанага будаўніцтва Вялікага Беларускага Дзяржаўнага тэатра оперы і балета...”

1956: звартная сувязь

Доктар мастацтвазнаўчых навук М. Кацар у сваім артыкуле “Патрэбны тэрміновыя меры” (2 чэрвеня 1956) зазначае:

“На вялікі жаль, у нашай рэспубліцы многія каштоўныя творы мастацтва і культуры не ахоўваюцца, а ў радзе выпадкаў знішчаюцца. Нават не ўсе помнікі ўлічаны, хаця было адпаведнае ўказанне Савецкага ўрада закончыць складанне іх спісаў на працягу 1948—1949 гг. <...>

Дрэнна ахоўваюцца і помнікі культуры, якія знаходзяцца пад дзяржаўным наглядам. Знішчаецца Мінскае замчышча, старажытнае гарадзі-

(Працяг на стар. 6)

ГАЗЕТА — ЧЫТАЧ

газете Беларусі. Гэта надало натхнення, і мне ўжо хацелася зноў нешта напісаць. Можна сказаць, што дзякуючы “ЛіМу” я вырашыла паступаць на філалагічны факультэт. Дарога гэтая была нялёгкай, але нарэшце я паступіла на завочнае аддзяленне Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. Куляшова на беларускае аддзяленне філалагічнага факультэта.

І цяпер, штотыднёвік “Літаратура і мастацтва” не толькі мае захапленне, але і мой настольны падручнік, я з задавальненнем яго чытаю. Там я знаходжу шмат патрэбнай для мяне інфармацыі, чаго не заўсёды знойдзеш у бібліятэцы. Як студэнтку мяне больш цікавяць у “ЛіМе” старонкі, дзе змешчаны матэрыялы па гісторыі беларускай літаратуры. Асабліва люблю чытаць пра беларускіх класікаў —

У мяне таксама свята

Піша вам ваша назменная чыгачка Наталія Каралёва. Вось даведлася, пра чытаўшы чарговы нумар “Літаратуры і мастацтва”, што ў вас хутка Вялікі Юбілей, і вырашыла таксама далучыцца да гэтага свята. Мяне хутэй можна аднесці да новага чыгача “ЛіМа”, чым да даўняга, бо пачала чытаць і выпісваць “ЛіМ” адносна нядаўна. Дарэчы, у мяне таксама свята, бо чытаю штотыднёвік “Літаратура і мастацтва” ўжо тры гады. Першы мой нумар “ЛіМа”, які я яшчэ тады купіла ў краме, быў за 13 лютага 2004 года.

А адбылося ўсё гэта незвычайна. Скончыла школу і адчула, што чагосьці не хапае ў жыцці, але яшчэ адразу не зразумела, што літаратура — сэнс майго жыцця, некаторая частка мяне яшчэ была пустая, недзе блукала. І праз “ЛіМ” я зразумела, да чаго мне трэба ісці. Аднойчы ішла па вуліцы свайго роднага горада Бабруйска і раптам мне ўспомнілася, што калісьці нам настаўніца беларускай мовы распавядала пра “ЛіМ”. Мною авалодала цікавасць, і я накіравалася ў краму, дзе прадаваліся часопісы. Там я і “сустрэла” свой першы нумар “ЛіМа”. Праз тыдзень я пайшла яшчэ і купіла новы нумар штотыднёвіка. А потым з “ЛіМа” даведлася, што максімальна скарачаецца паступленне газеты ў розніцу, адзіная магчымасць чытаць “ЛіМ” была толькі падпіска. І я ўжо не магла развітацца са сваёй любімай газетай і пайшла на пошту, каб аформіць падпіску.

Памятаю, як даслала ў “ЛіМ” свой першы ліст. Я нават не думала, што яго надрукуюць, напісала толькі, каб у рэдакцыі ведалі, што ёсць вольная прыхільніца літаратуры, чыгачка штотыднёвіка.

А неўзабаве прыйшоў ліст з рэдакцыі, што мае пісьмо будзе надрукавана ў газете, у момант, калі я чытала гэты ліст, са мною рабілася нешта неверагоднае, мяне перапаўнялі эмоцыі, я вельмі расхвалывалася, і мне не верылася, што мой ліст надрукуюць у першай літаратурнай

Купалу, Коласа, Багдановіча, Караткевіча і іншых. Вельмі падабаецца чытаць пра беларускі літаратурны музей, заўсёды чакаю святочнага нумара, прысвечанага дням беларускага пісьменства. Таксама праз “ЛіМ” стараюся быць дасведчанай у галіне сучаснай беларускай літаратуры. Асабліва мне падабаюцца крытычныя артыкулы спадара Леаніда Галубовіча, яны заўсёды адкрытыя, праўдзівыя, сапраўдныя, без аніякай там хлусні, каб падабалася толькі таму, пра каго ён піша. ЛеГал заўсёды вылье сапраўдны свет, каб мы, не надта дасведчаныя чыгачы, змаглі даведацца, што адбываецца ў сучасных беларускіх літаратурных колах.

Таксама мне цікава чытаць пра беларускі тэатр, бо сама вельмі люблю туды хадзіць.

З “ЛіМа” можна даведацца пра ўсё ў кірунку літаратуры і мастацтва, заўсёды знойдзеш нешта патрэбнае для сябе. Але ўсё ж такі асабіста мне хацелася б, каб на старонках “ЛіМа” было больш артыкулаў па гісторыі беларускай літаратуры, пра малавядомых пісьменнікаў і знаных класікаў розных эпох, пра працэс развіцця беларускай літаратуры.

Кажуць, што загадзя не віншуюць, таму толькі пажадаю поспехаў, вялікіх тыражаў, добрых аўтараў, каб вас ніколі не пакідалі вашы даўнія чыгачы і заўсёды з’яўляліся новымі падпісчыкамі і сябрамі “ЛіМа”, каб газета была яшчэ больш цікавай і літаратурнай, паболей палемікі вам, каб “ЛіМ” карыстаўся поспехам не толькі ў літаратурных колах, але і сярод простага люду. Жадаю, каб вас чытаў Увесь Беларускі Народ!

З надыходзячымі вас святамі!

**Заўсёды ваша —
Наталія КАРАЛЁВА**

г. Бабруйск

На здымку: вольныя і такія наш сённяшні чытач.

Памятная сустрэча

ЗГАДКІ БЫЛОГА ЛІМАЎЦА

Улетку 1959 года мяне перавялі з рэдакцыі раённай газеты (Давыд-Гарадок) на працу ў рэдакцыю рэспубліканскай газеты “Звязда”. Залічылі спачатку літработнікам у аддзел партыйнага жыцця, потым прызначылі карэспандэнтам па Гродзенскай вобласці.

Я ведаў, што ў Гародні ў абласной газете працуе Васіль Быкаў — пісьменнік, якога ўжо ведаюць не толькі ў СССР, але і далей за яго межамі. Карцела як мага хутчэй пазнаёміцца з ім. Марыў нежак так прымеркавацца, каб у час вандравак па Гродзеншчыне сустрэцца з Васілём Уладзіміравічам. Я ўжо ведаў, чытаў яго апавесці “Жураўліны крык”, “Трэцяя ракета”, “Альпійская балада”, быў у захапленні, як і яго шматлікія чыгачы ў самых розных краінах свету. Лёс змагароў з нямецкай навалаю браў за сэрца...

Завітаўшы ў “Гродзенскую праўду”, заспеў Васіля Уладзіміравіча ў якасці літаратурнага кансультанта. Сядзеў ён ледзь не ў абдымку з маладым чалавекам, па знешнім выглядзе — студэнтам. Сам быў у вайсковай гімнасіёрцы. Мабыць, малаватай, бо ўвесь час пагузляў за каўнер. Раз-пораз торкаў пальцам у разгортку сшытак, які трымаў перад сабой “студэнт”. Часцей за ўсё ў тэа мясціны, якія аўтар “не дацягнуў”.

— Дацягвайце, дапрацоўвайце, “таўкач муку пакажа”. Кампануем літаратурную старонку. Маеце шанц трапіць у яе.

Мы засталіся ўдвух. Васіль кінуў у бок маладзёна, які знік за дзвярыма. Сказаў, уздыхаючы:

— Гол, як сакол. Ніякага багажу за душою, ніякіх памятных запісаў ні ў агульным сшытку, ні ў натапніку. Пісьменнік павінен купацца ў матэрыяле... А яшчэ весці запісы “для сябе”, “у запас”, а не толькі спяшацца за патрэбай дня. Пісаць усё шчыра пра час і пра сябе, пра людзей. Мо калі нашчадкі хоць па гэтых натапках захочуць уведаць, як і што было, як рабілася на самай справе. Бо вельмі ж развяслося ўсякіх фальсіфікатараў, што гатовыя сачыняць гісторыю на свой капрыт. Альбо папрафіць нейчаму густу, выканаць указанне высокапастаўленых асоб.

— А дзе часу на ўсё ўзяць? — уздыхаю і я. — Цяжка заяда! Ну, дапусцім, я ўжо нешта прадумаў, вынасіў, гатовы, як тая курыца, знесці яечка. А тут званок з рэдак-

Малюнак В. Быкава

цы: “Тэрмінова едзьце ў такі-та калгас. Там дамагліся высокага ўраджаю кукурузы. Хай старшыня падзеліцца вопытам вырошчвання. Сходу дамо ў шумар”.

А звычайна старшынкі як “дзеляцца вопытам”? У лепшым выпадку даручаюць аграному “насыпаць” карэспандэнту фактаў з аграгэнікі, бухгалтару — узброіць яго лічбамі. І садзіць, браток карэспандэнт, сам ляці ўсё ў кучу. У лепшым выпадку “галава калгасу” спытае, ці скоро яму з газеты вышлюць ганарар. А як вышлюць — чаму так скупа, мала?

Лімавец Ш. Місько ў камандзіроўцы на Палессі. 1956 г.

— Яшчэ не паспееш адпісацца — дзень-дзень тэлефон. Новае заданне, на завод “Аўтазапчастка” трэба ехаць — па рэпартаж: як заводчыкі памагаюць калгасам на сяўбе, ці ўзялі шэфства над якімі сельгасарцелямі?

Я падпісваю яму сваю першую кніжку прозы — “Калодзеж”.

— Ну-ка, ну-ка... — ён адгортвае старонку, на якой выдрукаваны за-

галюўкі апазданняў. — Уга, дык я, аказваецца, некаторыя твае апазданні ўжо чытаў, у перыяды. Толькі пад іншымі загалюўкамі.

— Ёсць такія! Ёсць... У некаторых сам мяняў, у некаторых — змешалі!

— Ахвотнікаў спрычыніцца да чужога рэчы хапае. Маўляў, “і мы аралі”? Калі добра прадумана ўсё — не трэба падавацца.

І яшчэ. Вельмі добра відаць недахопы ўтворы, калі ён ужо свет пабачыць ці трохі адлежыцца. “Цётку Броню” трэба было пакінуць як “Вераб’іную ноч”. Гэты заглавак больш шырокі і глыбокі.

Калі сёння ў цябе ёсць крыху часу, не ўцякай. Паслухай, што мне прыходзіла ў галаву пра тых апазданні, якія я ўжо чытаў. Першы запыт: адстойвай свае загалюўкі, ты над імі больш думаў, чым рэдактар. Другі сакрэт пісання: няхай чыгач здзіўляецца, няхай для яго будзе нечаканасцю далейшы паварот падзей. Не раскрывай карты...

З той сустрэчы з В. Быкавым прайшло нямала часу.

“Доўгая дарога дадому” — кніга мемуараў. Яго апошняя кніга. В. Быкаў над ёю працаваў ужо нават будучы цяжкахворым, далёка аддому.

“Мы былі надта прастадушныя ў думках і прасталінейныя ў дзеяннях, за што і цяпелі...” — пісаў ён у гэтай кнізе.

На радзіму цягнула, як магнітам. Хацелася верыць прымаўцы — “Дома і вузлы памагаюць”.

Не памаглі “вузлы”. Яго не стала 22 чэрвеня 2003 года, якраз у дзень пачатку Вялікай Айчыннай вайны.

Развітацца з нябожчыкам прыходзілі і стары, і малы, асабліва былі ваіны і сённяшнія вайскоўцы. Труна стаяла ў зале Дома літратара. Упаў на калені перад нябожчыкам і я...

Павел МІСЬКО

(Працяг. Пачатак на стар. 5)

шча Віцебска, разбураюцца такія каштоўныя помнікі, як замкі ў Лідзе, Крэве, у Навагрудку, Смальянах.

Бездарна адносіны да старажытнай культуры Беларусі выклікаюць законнае абурэнне... Павінны быць прыняты тэрміновыя меры для аховы і аднаўлення помнікаў культуры”.

Ліст выклікае найвялікшую рэакцыю чытачоў 1956-га. Водгукі на яго прыходзяць адусюль: ад простага рабочага, які назірае, як разбураецца даўніна, ад гісторыкаў і мастацтвазнаўцаў, ад чыноўнікаў. Маштаб дыскусіі сапраўды такі, што цяжка сказаць, чаго б яшчэ з помнікаў гісторыі мы недалічыліся б, калі б не ўмяшальніцтва “ЛіМа”.

А. Кіркевіч, ст. інжынер аддзела паліграфвыдавства абл. упраўлення культуры, г. Гродна — “Яшчэ раз пра абьякаваец”, 9 чэрвеня 1956):

“Гродзеншчына славуца і імёнамі людзей, якія пакінулі значны след у навуцы, літаратуры, гісторыі рэвалюцыйнай барацьбы. Аднак вельмі часта памыяць аб славуцых людзях вобласці з надбана”.

Уздымаецца шмат іншых тэм, вельмі актуальных для тагачаснай нацыянальнай літаратуры і культуры: “Да пытання аб аўтарстве “Энеіды навыварат” (І. Бас, 23-га чэрвеня 1956), “А якой павінна быць крытыка?” (Н.Кіслік, 14 ліпеня), артыкул-заклік “Глыбей вывучаць гісторыю літаратуры”. Не забываючы аўтары “ЛіМа” і пра міжнародныя сувязі — “Тыдзень паказу бельгійскіх фільмаў”, “100-годдзе з дня нараджэння Бернарда Шоу”. Адліга пачалася: гэта дэманструе артыкул, якога немагчыма было чакаць у часы сталінізму, — “Падарожжа па

ГДР” — серыя занатовак з фотаздымкамі выходзіць у трох нумарах газеты і выклікае вялікі рэзананс.

Адметны год і з’яўленнем яшчэ аднаго сімвала савецкай рэспублікі, пра што таксама паведамляе “ЛіМ” (4 жніўня):

“Новая марка піяніна “Беларусь”
...Для забеспячэння больш высокіх акустычных якасцей інструмента ў мадэлі прыменена панцырная чыгуначная рама, па-новаму праводзіцца адсечка струн. Зменена канструкцыя рэзанансавай дэкі, інструмент мае больш роўны гук з прыгожым тэмбрам”.

1962: канцэпцыя “здаравага густу”

З 1957-га года “ЛіМ” выходзіць два разы на тыдзень — па аўторках і суботах. Рэдкалегія газеты ўключае З. Азгура, А. Марціновіча, П. Прыходзьку. Галоўны рэдактар — Н. Пашкевіч.

Янка Скрыган у сваім артыкуле “Яшчэ трохі аб мове” (12 студзеня) узнімае вельмі балючае для эпохі адлігі пытанне.

“Мне здаецца, што было б вельмі добра, каб на старонках газеты “Літаратура і мастацтва” мы час ад часу таксама абменьваліся думкамі па пытаннях культуры мовы.
Чаго граха таіць, поруч з агульным развіццём і ўзбагачэннем мовы трапляюцца ў нас яшчэ і паўзучая спрошчанаць, і архаізмы, і дыялектызмы, карыстанне якімі наўрад ці можна апраўдаць; часта мы пішам ішраі, бяскроўнай калыбай, парушаючы прыроду і законы мовы, і пасля дзівімся, як некаторыя нацыеўнікі скардзіцца, што беларуская мова перыгожыя, што гэта нейкая мейсана з усіх моў і што яе цяжка чытаць”.

Аўтар згадвае няправільнае ўжыванне слоў валодаць, вырашыць, накіравацца, шлях, атрымаўся (“слова гэта шпучнае, у народзе кажуць

проста — “Нешта ў цябе нічога не выходзіць”), таропка, узняць, узводзіць, дапамагаць (правільна кажаць “успамога”; нідзе няма гэтай прыстаўкі “да”).

“Мы пішам: “добрага шляху”, “У добры шлях”, “У далейшы шлях”. Гэтым мы навязваем мове сваю недасведчанасць у ёй і непісьменнасць... “найшоў у дарогу” або “пусціўся ў дарогу”, “выбраў сабе дарогу” — якраз тое, што на-руску перадаецца словам “путь”. А мы літаральна гэта перакладаем, думаючы, што пішам на-беларуску”.

Нарэшце, толькі ў гэтую дэкаду мог у друку з’явіцца такі артыкул, як “Безгустоўшчыне — не месца!” (2-га лістапада).

“Зусім натуральна, што нашай моладзі больш падабаюцца мелодыі, рытмы і вольныя гукі сучасных танаў, такіх, як ліпсі ці румба, чым манернасць падгэраса, паланеза ці міньёна.

Маладыя людзі імкнучыся знайсці новыя рухі танца, але часам не ведаючы яго элементарных асноў, спрабуюць пераняць тое, што прамільгнула ў кадрах зарубежных фільмаў.

Але чалавека са здаровым густам не прывабіць падкрэсленая інтымнасць, дэманстрацыйная пагарда да навакольных людзей, часам адкрытая вульгарнасць танаў тыпу рок-н-рола, бугі-вугі, твіста і падобных да іх”.

1974: даўтабуды мастацтва

Галоўны рэдактар — Хведар Жычка. Першая паласа прывабна аздабляецца фотаздымкамі; іх увогуле шмат у газете.

Нарэшце вялікую ролю пачалі адгрываць палосы “Паэзія” і “Проза”. Друкеўца ўрываць з апавесці Васіля Быкава “Воўчая зграя”, урываць з п’есы “Трывога” Алеся Петрашкевіча, творы Міхаса Лынькова. Раз-пораз з’яўляюцца вершы Леаніда Дайнекі, Раісы Баравіковай,

(Працяг на стар.12)

Феномен Фінберга

Гэтымі днямі юбілей святкуюць не толькі лімаўцы. Адметная дата пазначана і на музычным календары: 21 лютага споўнілася 60 гадоў народнаму артысту краіны, лаўрэату Дзяржаўнай прэміі Беларусі, кавалеру ордэна Францыска Скарыны прафесару Міхалу Фінбергу. А яшчэ — вось дык супадзенне! — 21 лютага можна лічыць днём нараджэння вялікага творчага калектыву, які ў пакутах стварыў, выпяставаў, вывёў у вялікі свет і нязменна, ужо на працягу дваццаці гадоў, узначальвае няўрымслывы маэстра. Нездарма ж акрамя дзвюх афіцыйных назваў — Нацыянальны аркестр сімфанічнай і эстраднай музыкі Беларусі, або Нацыянальны канцэртны аркестр, — ёсць яшчэ адна, самая распаўсюджаная: “аркестр Фінберга”.

“Пачаліся рэпетыцыі новага музычнага калектыву рэспублікі — Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Беларусі. У яго складзе вядомыя салісты-інструменталісты, лаўрэаты ўсесаюзных і міжнародных джазавых фестываляў, а таксама нядаўня выпускнікі Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. Узначальвае новы калектыў вопытны арганізатар і дырыжор, колішні кіраўнік аркестра Мінскага дзяржаўнага цырка, ініцыятар стварэння эстраднага аркестра Белдзяржкансерваторыі Міхал Фінберг”, — пісаў “ЛіМ” 14 жніўня 1987 года пасля сустрэчы калектыву з прадстаўнікамі музычнай грамадскасці і СМІ. Жніўеньская прэзентацыя сталася першым падсумаваннем працы маладой творчай суполкі, створанай у Мінску пры канцы лютага.

Вось такая лімаўская “памятка дзён”. А потым былі тысячы радкоў, з якіх год за годам складалася (і складалася) жыццё існавання ўнікальнага аркестра. І ў якіх раскрываліся ўсё новыя грані дзейнасці “маленькай філармоніі” — вялікага разнапрофільнага музычнага арганізма. Такім чынам даследаваўся феномен Фінберга, чыю асобу надзіва трапіна характарызуе крылатае

вызначэнне: чалавек-аркестр.

“Мая сям’я — гэта мой аркестр”. “Аркестр — мае жыццё”. “Я вельмі ўдзячны музыкантам майго аркестра”. Гэта прызнанні самога Маэстра, якому наканавана высокае, пакутлівае і радаснае, існаванне ў пажыццёвым палоне Музыкі. Як і ўсялякая творчасць, Музыка не прызнае ўнармаваных васьмігадзінных працоўных дзён з перапынкам на абед, гарантаваных выхадных і каляндарных святаў. Яна, як лад жыцця, вымагае ўвагі 24 гадзіны ў суткі.

Пра глыбіню і маштаб творчай асобы чалавека-аркестра кажуць вынікі арганізацыйна-творчай, асветніцкай працы Нацыянальнага канцэртнага — канечне ж, добра вядомыя нашаму чытачу. Задайце, напрыклад, сістэму фестываляў, што развіваецца на базе аркестра. Што год у фестывальнае кола знаёмых імпрэзаў уключаюцца дэбютныя праекты. Так і сёлета. Студзень зноў парадваў святкам у Заслаўі. Люты распачаўся традыцыйным джазавым праектам аркестра. Сакавік азнамянуе ўжо новыя фестывалі ў Чачэрску, Мазыры. Май вядомы “Музамі Нясвіжа”. Далей — сустрэчы ў Міры, Маладзечне (тут асабліва ўдзельны фестываль беларускай песні і паэзіі наладзіў святкаванне юбілеяў Янкі Купалы і Якуба Коласа), Мсціславе, Тураве. А ўвосень — “Міншчына спявае з аркестрам”. Усё гэта Нацыянальны канцэртны арганізуе і праводзіць па ўласнай ініцыятыве, актыўна рыхтуючыся, апроч таго, да “Славянскага базару ў Віцебску”.

Маэстра, які злолеў зладкаваць ужо больш як 60 не падобных адно да аднаго фестываляў, мае намер “ахапіць неахопнае” — улучыць з часам усю краіну ў свой жыватворны фестывальны рух. Праца яго аркестра спланаваная ўжо на 2009 год...

С. БЕРАСЦЕНЬ
Фота К. Дробава

Каманда маладосці нашай

У рэдакцыю “ЛіМа” я трапіў у канцы 50-х гадоў па запрашэнні яе галоўнага рэдактара Міколы Ткачова, які ведаў мяне па працы ў рэспубліканскай газеце “Знамя юности”. Тады ў лімаўскім калектыве якраз не хапала літаратурнага супрацоўніка, здатнага асвятляць на старонках газеты пытанні музычнай культуры, дзейнасць канцэртных устаноў і арганізацый.

І таму мяне, журналіста з музычнай адукацыяй і пэўным газетным вопытам, адразу залічылі ў аддзел мастацтва, дзе загадчыкам быў знакаміты беларускі драматург Кастусь Губарэвіч. З ім было цікава і карысна працаваць. Ён даваў шырокую прастору ў выбары газетных тэм, уважліва ставіўся да аўтарскіх матэрыялаў, залішне не крэмзаў і не скарачаў самі тэксты.

Увогуле ў той час у “ЛіМе” працавала нямала вядомых пісьменнікаў і публіцыстаў: Раман Сабаленка, Янка Шарахоўскі, Пятро Прыходзька, Нічыпар Пашкевіч, Алесь Бажко, Барыс Бур’ян, Аркадзь Марціновіч, Уладзімір Няхамкін (Межаў) і інш. У іх можна было многаму павучыцца і набрацца творчага досведу.

Помню, у 1962 годзе пры галоўным рэдактары Нічыпару Пашкевічу мяне прызначылі загадчыкам аддзела мастацтва, у склад якога ўваходзілі: мастацтвазнаўца Уладзімір Бойка, тэатральны крытык Георгій Ко-

лас і мастацкі аглядальнік Алег Сурскі. Падобралася моцная, працаздольная каманда журналістаў-аднадумцаў. І я лічыў за вялікі гонар разам з імі аператыўна рыхтаваць матэрыялы ў кожны газетны нумар.

Не прайшло і года пасля павышэння па службе, як мяне раптам праз ваенкамат прызвалі

на двухмесячныя вайсковыя зборы ў г. Львоў. Рэдактар сустрэў не дужа ветліва гэтую навіну. Я і сам непакоіўся і перажываў за пакінуты без кіраўніцтва аддзел. Але мае супрацоўнікі не падвялі — добрая палова артыкулаў, рэцэнзій для газеты рабілася тады аддзелам мастацтва.

У маім хатнім архіве захаваўся незвычайны калектыўны ліст, які калегі-лімаўцы даслалі да мяне тады на вайсковыя зборы. А яшчэ знайшоў пару тагачасных фатаграфій...

Георгій ЗАГАРОДНІ

На здымках: А. Маўзон, Н. Пашкевіч, А. Стык, Г. Загародні; справа налева: М. Аляксееў, П. Прыходзька, Р. Сабаленка, Г. Загародні, Я. Шарахоўскі, М. Стральцоў, У. Карпаў...

Дом на Траецкай гары

Бывалі ж такія зімы! Быў жа такі тэатр... І калі такія зімовыя дзенькі — казачныя, нібы з малюнка ў дзіцячай кніжцы, — не-не дый нагадаюць пра сябе наяве, дык пра такое аблічча вядомага тэатральнага будынка нагадаюць ужо толькі старыя здымкі.

Тое, што ў Мінску актыўна вядуцца работы па рэканструкцыі і рэстаўрацыі будынка Вялікага тэатра оперы і балета, відаць, як кажуць, няўзброеным вокам. Кожны дзень тут працуе каля пяцісот чалавек: гмах на Траецкай гары плануецца давесці да ладу пры канцы 2008 года, каб на пачатку 2009-га сюды вярнуліся гаспадары і ўвосень урачыста адкрылі б чарговы сезон у родных сценах. І доўгачаканае іх абнаўленне, і наваесце артыстаў опернага ды балетнага тэатраў будучы для культуры Беларусі, без перабольшвання, падзейі стагоддзя. Якой была для ўжо далёкіх нашых папярэднікаў гістарычная новабудова на месцы колішняга Траецкага рынку...

“Перанясёмся ў самае недалёкае будучае. Перасунем календар на некалькі гадоў наперад. 1938—39 г.г.

Менск. На рагу асфальтаваных вуліц Савецкай і Энгельса вы садзіцеся ў трамвай 2-гі альбо 4-ы нумар. Званок, і трамвай ідзе па

вуліцы Энгельса ўніз, пасля звярочвае на пляц Волі, Бакунінскую, хутка перасякае мост на р. Свіслач. Кароткая астанаўка, пад’ём на Камунальную і нарэшце праведнік абвешчае:

— Астанаўка. Вялікі дзяржаўны тэатр.

(...) Абвешчаны ўрадам БССР усесаюзны конкурс на лепшы праект вялікага тэатра закончыўся, наступіла 28 праектаў, а з іх, пасля стараннага прагляду, быў прыняты і зацверджаны праект, дэвізам якога было слова “Трыбуна”.

Аўтар гэтага праекта аказаўся шырока вядомы працаўнік БССР, заслужаны дзеяч мастацтваў тав. Лангбард. Па яго праекту ў Менску ўжо ёсць адзін цудоўны будынак — Дом Урада(...)

На шырокай плошчы Парыжскай Камуны, адной са старэйшых плошчаў Менска, якая скарыстоўвалася пад рынак, — пабудавалі неабходны падсобны будынак, майстэрні: стальмашню, кузню; доўгім радам выраслі інтэр’юты. Каля плошчы будоўля п’яціпавярховы дом, у якім першы час будучы жыць рабочыя, занятыя на будаўніцтве, а пасля ён прыойдзе ў распараджэнне тэатра. Звозяцца будаўнічы матэрыялы — цэгла, бэлькі, дошкі...”

Вось якая доўгая цытата. Мож-

на сказаць, не цытата — цэлы рэпартаж! Так, амаль даслоўна я ўзнавіла публікацыю вядомага ў свой час журналіста Я. Садоўскага, на якую звярнула ўвагу, гартаючы падшыўку “ЛіМа” за 1934 год. Будынак, узведзены на адной з самых высокіх кропак гарадскога ландшафта 70 гадоў таму, у хуткім часе зрабіўся візітоўкай Мінска. Яму пашанцавала ацалелі, перажыўшы страшную вайну. У ім некалькі разоў, па меры, скажам так, эстэтычнай і тэхнічнай неабходнасці, праводзіліся рамонтныя работы. І тады раз-пораз усцыхаліся размовы пра тое, што цяперашні выгляд

гістарычнага дома на Траецкай гары, яго інтэр’еры не зусім адпавядаюць аўтарскай задуме І. Лангбарда.

Размовы заставаліся размовамі. Аднак цяпер, у сувязі з капітальным рамонтам, пра будынак Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі гавораць з асаблівай пачціваасцю — не інакш як пра помнік архітэктуры канструктыўнаму першай траціны XX стагоддзя. Іосіф Лангбард задумаў універсальнае збудаванне з супермеханізаванай сценай і залай на 3 тысячы глядачоў. Адметнасць яго архітэктурнай кампазіцыі вызначыла спалучэнне трох цылінд-

рычных канструкцый, размешчаных адна над адной. Вядома, што на пачатку 1960-х пляскае пакрыццё тэатральнага гмаха замянілі нахіленымі стрэхамі. Пляскаты дах будзе цяпер адноўлены і схаваны за парапетам. Рэстаўрацыя прадугледжвае аднаўленне элементаў будынка, якія нясуць аўтэнтчнае архітэктурнае вырашэнне, — фасадаў, інтэр’ераў вестыбуля, фая першых трох паверхаў, глядзельнай залы. Асабліва тонкай і карпатлівай працы вымагае ўнутранае аблічча тэатра: аднаўленне сталажаркі, ляпніны, капітэляў на калонах; навадзненне пазалоты. У аздабленні інтэр’ераў штучныя матэрыялы замяняць прыроднымі. Ці думаў званы дойдзі, што сілуэт будынка, у які ўвасобіўся яго арыгінальны праект, на доўгія дзесяцігоддзі застанеца неад’емнай і надзвычай арганічнай дамінантай архітэктурнай панарамы беларускай сталіцы, што і ў атачэнні шматпавярховых кварталаў будзе ён радаваць вока мінчан і прыцягваць позірк нашых гасцей? Што на пачатку новага тысячагоддзя нават людзі, якія ніколі не наведваліся на спектаклі ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета Беларусі, засумуюць без класічнага мінскага краявіду і цярыліва будучы кажаць, калі знаёмы дом на Траецкай гары вызваліцца ад гіганцкіх будаўнічых кранаў ды рыштванняў і паўстане ў сваім абноўленым харакце...

С. ВЕТКА

ЗГАДКІ БЫЛОГА ЛІМАЎЦА

Любімая газета

Нязменным чытачом і аўтарам газеты “Літаратура і мастацтва” я стаў яшчэ ў далёкі даваенны час, у тэя дні, калі быў студэнтам, вучыўся ў Мінскім інстытуце журналістыкі. Помню, аднойчы я прыйшоў у рэдакцыю з новым вершам і паказаў яго адказнаму сакратару газеты паэту Міхасю Калачынскаму. Ён уважліва прачытаў мой твор, параіў скараціць некалькі радкоў і прапанаваў яго да друку. У хуткім часе мяне прызвалі ў шэрагі Чырвонай Арміі і сувязь з газетай была перапынена...

Што можна сказаць пра сённяшні “ЛіМ”? Ён па-ранейшаму застаецца маёй любімай, неадлучнай ад творчай працы і ўсяго жыцця газетай. Я з’яўляюся яе нязменным падпісчыкам, чытачом і аўтарам.

Першае, на што звяртаеш увагу і адчуваеш сваім сэрцам, душой, гэта тое, што супрацоўнікі рэдакцыі на чале з галоўным рэдактарам уважліва адносяцца да аўтараў. У прыклад тут можна паставіць Л. Галубовіча, Я. Лайкова, С. Берасценя...

Асабліва ж увагу газета ўдзяляе аднаму з важнейшых, хваляючых пытанняў — выхаванню ў чытачоў любові да роднай мовы, усёй нашай беларускай гісторыі, літаратуры і культуры, нацыянальнай свядомасці грамадства.

Да глыбіні душы, прызнаюся, мяне крануў у нядаўнім нумары артыкул рэдактара аддзела літаратуры і культуры, нацыянальнай свядомасці грамадства.

Пасля вайны, калі я вярнуўся ў родны Мінск і пачаў працаваць карэспандэнтам акруговай газеты “За Радзіму” (будучы “Во славу Родины”), на старонках “ЛіМа” пачалі з’яўляцца мае вершы. Ніколі не забуду, як у рэдакцыі прачытаў некалькі маіх франтавых вершаў выдатны беларускі паэт Валянцін Паўлавіч Таўлай і частку з іх перадаў сакратару газеты Уладзіміру Карпава, сказаўшы пры гэтым: “Трэба друкаваць. Ад вершаў адразу дыхнула акупным парам”...

Значна пазней, калі я, як вайсковы журналіст, пасланы за мяжу, працаваў спецыяльным карэспандэнтам газеты групы Савецкіх войскаў у Германіі — “Савецкая Армія”, пасылаў адтуль з Паседама ў “ЛіМ” вершы з кнігі “Ранак над Эльбай”. Мае вершы былі ўважліва прачытаны рэдактарам газеты Васілём Віткам, яго намеснікам Піменам Панчанкам, загадчыкам аддзела Рыгорам Шкрабам і змяшчаліся на старонках газеты амаль цэлымі па-ласамі. Прыемна было даведацца з сяброўскіх лістоў, што ў Мінску на пленуме беларускіх пісьменнікаў у сваім дакладзе аб паэзіі мае вершы адзначыў Аркадзь Аляксандравіч Куляшоў. Гэта была для мяне, можна сказаць, першая, але надта высокая творчая ўзнагарода...

Прайшло шмат часу. Я дэмабілізаваўся з задаў Савецкай Арміі ў запас у чыне старэйшага афіцэра, і пасля заканчэння Вышэйшых літаратурных курсаў у Маскве, зноў вярнуўшыся ў Мінск, стаў працаваць у “ЛіМе” загадчыкам літаратурнага аддзела. Працаваў некалькі гадоў пры галоўных рэдактарах газеты Васілю Вітку, Міколу Ткачове, Янку Шарахоўскім і Нічыпары Пашкевічы, у рэдакцыі працавалі ў той час вядомыя беларускія празаікі, паэты, драматургі і літаратурныя крытыкі, такія, як Кастусь Губарэвіч, Раман Сабаленка, Ба-

рыс Бур’ян, Сцяпан Александровіч, Станіслаў Шушкевіч, Аляксей Шашкоў, Навум Кіслік, маладыя яшчэ, але таленавітыя пісьменнікі Анатоль Клышка, Міхася Стральцоў. У кожнага можна было чамусьці павучыцца. Галоўнай жа рысай у характары кожнага з супрацоўнікаў газеты былі уважлівыя адносіны да кожнага аўтара, асабліва да моладзі.

Добра помніцца, як на старонках “ЛіМа” былі змешчаны першыя вершы зусім яшчэ маладых паэтаў — студэнтаў Рыгора Бардуліна, Генадзя Бураўкіна, Юрася Свіркі, Янкі Сіпакова, Дануты Бічэль з Гродна, Анатоля Сербантовіча з Магілёўшчыны, маладых воінаў, якія служылі ў войску, Уладзіміра Паўлава, Казіміра Камейшы, Яўгена Крупенькі і шмат іншых.

Пры рэдакцыі была свая бібліятэка, якая налічвала больш як тысячы тамоў класічнай сусветнай літаратуры, амаль усе энцыклапедычныя выданні, поўныя зборы твораў сучасных пісьменнікаў, усе перыядычныя выданні.

Паэт Аляксей Разанаў на палітінфармацыі знаёміць сваіх саслужыўцаў з беларускай газетай “Літаратура і мастацтва”. Расія, Валдай, 1972 г.

туразнаўства часопіса “Польмя” Марыі Кудрашовай пад назвай “На якой мове загамоняць фізікі і хімікі?” У артыкуле аўтарка з глыбокім хваляваннем і неабходным доказам фактамі гаворыць аб тым, як у БДУ па невядомых прычынах ліквідавалі выкладанне асобных прадметаў на беларускай мове на факультэтах фізікі, хіміі, біялогіі, гісторыі, філасофіі і юрыспрудэнцыі. Ні адзін з патрыётаў любімай Рэспублікі Беларусь не можа без хвалявання чытаць аб адносінах некаторых чыноўнікаў да яе нацыянальных святынь — мовы і гісторыі. Змяшчэнне такіх артыкулаў, безумоўна, падмае аўтарытэт газеты перад шырокім колам яе чытачоў.

Сярод актыўных аўтараў сённяшняга “ЛіМа” я назваў бы перш за ўсё яе супрацоўнікаў С. Берасценя і В. Кавалёва, пісьменнікаў і грамадскіх дзеячаў, якія часта выступаюць на старонках газеты па надзённых пытаннях жыцця нашай краіны. Цікава і грунтоўна пішуць А. Бадак, У. Казбярук, А. Марціновіч, С. Дубовік, М. Мікуліч, Н. Капа, В. Дашкевіч і некаторыя іншыя. Трэба сказаць — аўтарскі кантынгент газеты вельмі шырокі. І гэта адна з яе лепшых якасцей.

Многія іх творы, змешчаныя на старонках газеты ўпершыню, застаюцца ў памяці і выклікаюць асабліва цікавасць.

Вось нядаўна, напрыклад, у газеце за 15 лістапада з падборкай сваіх вершаў выступіў паэт Іван Лагвіновіч. Я асабіста і раней чытаў яго творы з цікавасцю. А на гэты раз ён мяне — старога ветэрана, проста парадаваў, асабліва адным невялікім вершам (дазволі сабе прывесці яго):

Каторы год непадалёк ад Шчыры з дабраслаўлення кожнае вясны на светлым полі дня я сею мары, на цёплым полі ночы сею сны.

Іх цепліць сонца, паліваюць хмары, каб прарасталі вершыяны яны. А шчодры край мне плаціць ганарары святлом бязроў, водарам сасны. Агледзеў ён палёў маіх абишары і прыраўняў радок да баразны.

Што падкупляе ў гэтым вершы? Кожны чытач можа, безумоўна, заўважыць у ім самастойнасць думкі. Але ў ім ёсць яшчэ адна якасць — вучоба ў лепшых майстроў паэтычнага слова таму, як трэба па-філасофску, па-свойму пісаць пра гэты свет. Гэта радуе. Жадаю “ЛіМу” і надалей моцы і мужнасці.

Пятро ПРЫХОДЗЬКА

Апошні тэкст аўтара, дасланы ў “ЛіМ”. 28.11.2006 г.

Газета — чытач

Не мяняюцца мае адносіны

Штогодніўкі “Літаратура і мастацтва” я ўпершыню пабачыў у школьных гады на занятках па беларускай літаратуры. Школа № 16 лічылася адной з самых элітных у тагачасным г. Мінску.

У 80-ыя гады і на пачатку 90-х, дзякуючы нашаму бібліятэкару Машільдзе Антонаўне, у школе “перабывала” вялікая колькасць беларускіх пісьменнікаў. Мне больш за ўсё запомніўся літаратурны візіт Аўр’яна Дзержынскага. Ён раскаваў пра беларускую літаратуру, падрабязна, хораша, цікава і прыгожа.

У 1992 годзе мы, вучні СШ № 16, удзельнічалі ў святкаванні юбілею Якуба Коласа. Вечарына адбывалася ў філармоніі. Я тады пабачыў М. Лужаніна і старэйшага сына Якуба Коласа — Данілу Мішкевіча!

У зале шмат хто трымаў “ЛіМ”.

Пасля я пачаў праглядаць выданне ў бібліятэках, а ў 1997 годзе мой сябра і “патрон” Сяргей Юркевіч пазнаёміў мяне з супрацоўнікам рэдакцыі прыгажуняй Жанай Лашкевіч. Да яе я і прынёс свой першы артыкул, але ўжо друкаваўся ў іншых выданнях, такіх, як “Голас Радзімы”, “Культура” і “Сям’я”.

Гэта быў час, калі галоўным рэдактарам “ЛіМа” з’яўляўся У. Някляеў. Потым я друкаваўся і пры “ўладзе” таленавітага Аляся Пісьмянкова...

Сёлета штогодніўкі “ЛіМ” — 75 год. Дэсяць з іх я друкуюся ў выданні. Ёсць газеты, якія надакучваюць, ад якіх адыходзіш, у якіх нешківа друкавацца, але не мяняюцца мае адносіны да цябе, шановны дзядуля “ЛіМ”! Я вельмі паважаю цябе і твой разумны, прыгожы інтэлігентны твар! Віншую шчыра з юбілеем, жадаю доўгіх гадоў жыцця і новых прыхільнікаў.

Аляксей ШАЛАХОЎСкі
Фота Ул. Крука

(Працяг. Пачатак на стар. 5, 6)

перадапошній, 15-і паласе, у левым ніжнім кутку, пад вялікім некраладам чытаем:

“Паведамленне ТАСС

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР за сістэматычнае ўчыненне дзеянняў, якія не сумяшчальныя з прыналежнасцю да грамадзянства СССР і наносіць урон Саюзу Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік, пазбаўлены грамадзянства СССР і выданыя за межы Савецкага Саюза Салжаніцын А.І.

Сям’я Салжаніцына зможа выехаць да яго, як толькі палічыць неабходным”.

1982: на варце грамадскіх інтарэсаў

Новы 1982 год адкрывае “ЛіМ” святочным вершам Пімена Панчанкі на першай паласе ды вітальным словам Івана Шамякіна на трэцій, грунтоўным рэцэнзіям Уладзіміра Гніламедава і “Абразкамі” Фёдара Янкоўскага, інтэрв’ю Людмілы Крушынскай і Вітаўта Мартыненкі. Рубрыкі эпохі: “Мастак і жыццё”, “На хвалюх эфіру”. Паводле выхадных дазенных, у рэдкалегію выдання ўваходзяць такія творцы, як Заір Азгур, Ефрасіння Бондарава, Мікола Гіль, Міхал Савіцкі, Барыс Сачанка, Язэп Семяжон.

Уражвае разнастайнасць інфармацыйных паведамленняў: другая і трэцяя палосы наскрозь у трапных невялікіх заметках. Карэспандэнты “ЛіМа” і на пяці прэм’ерах за тыдзень пабываюць, і пра тэатр выставак напішуць, і колькі змяняльных дат адзначыць. 2-я і 3-я адгэтуль — “Поступ тыдня”, які потым прыойдзе і канчаткова аформіцца ў “ЛіМ-часопіс”.

Шмат узнімаецца грамадскіх, эканамічных пытанняў. У літаратурна-мастацкай газеце існуе нават адмысловая рубрыка — “Эканоміка: рубяжы тыцігодкі”. Як на маю думку, у лепшым сэнсе шэдэўр асвятлення такіх тэм творчым чалавекам — гэта загаловак да інтэрв’ю спецкара М. Замскага з міністрам пладоваагароднай гаспадаркі БССР: “Сеньёр Памідор і Яе Вялікасць Моркаўка”.

Пра літаратурныя імёны эпохі — заметка “Лаўрэаты часопіса “Нёман”:

“Прэміі часопіса “Нёман” за 1981 год атрымалі: А. Маісеў, В. Мароз, А. Жалызюўскі, А. Кажадуб, Т. Красікава, Б. Раланд — члены студый маладых празаікаў пры рэдакцыі часопіса “Нёман” — за калектыўную падборку апавяданняў; П. Макаль — за нізку вершаў “Поле”; В. Галубоў — за публіцыстычны артыкул “Цяжкі комплекс”; І. Макаловіч — за дакументальную апавесць “Партрэт маці”; В. Бечык — за літаратурна-крытычны артыкул “Здабытая вышыня”; Я. Янішчыц — за нізку вершаў “Тры вожыны зарапад”.

Асабліва моцная ў гэты час лімаўская крытыка: амаль штономар — грунтоўны “разбор палётаў”, альбо іншая кніжка, праблема. Публікуюцца цэлыя серыі артыкулаў, прысвечаныя асобным напрамкам у літаратуры. Да прыкладу, шэраг артыкулаў у “ЛіМе”-1982 прысвечана заняпаду дзіцячай літаратуры ў краіне. Сярод крытыкаў газеты — Уладзімір Мароз, Пятро Васючэнка, Павел Вераб’еў ды інш.

У 1982-м “ЛіМу” — 50. Пра гэта нагадваюць шматлікія віншаванні сталых, правяраных часам, літаратараў — Пімена Панчанкі, Івана Чыгрынава, артыкул “Як старонкі твайго жыцця” Анатоля Вярцінскага, вершы Рыгора Бардуліна. Кандрат Крапіва ў святочным нумары піша:

“Цяпер сярод нас ужо мала тых, каму даваляло бачыць першыя нумары “Літаратуры і мастацтва” і чытаць у іх свае творы. Але калі паартажы старонкі нашай газеты за ўсе пяць-дзесят гадоў, дык яны нам раскажуць аб тым, як адэтапа даэтапа, усё вышэй і вышэй узнімаўся ў сваім развіцці беларускі літаратура і мастацтва, якія праблемы і на якім узроўні вырашалі нашы пісьменнікі і мастакі. Знойдзем мы на гэтых старонках і тое, што не вытрымала выпрабавання часам, у выніку чаго нам прыйшлося зрабіць пераацэнку некаторых казітоўнасцей...”

1989/90: залатыя гады

На 1989 — 1990-я прыпадае ўсім вядомы росквіт “ЛіМа”. Наклад выдання дасягае 40 тысяч асобнікаў, на ўзнятыя ім праблемы адразу рэагуюць у самых розных вядомых (нават рубрыка з’яўляецца — “ЛіМ” выступіў. Які вынік?), быць апублікаваным у газеце — гонар для кожнага творцы. У кожным нумары — ажно некалькі выбітных публікацый, пра якіх важна распавесці; але зірнем толькі на тое, за што найбольш “зачапілася” маё вока.

Адзін з самых вартых вынікаў перабудовы для мастацтва: альтэрнатыўная культура займае сваё пачэснае месца ў грамадстве. Аб праблемах рок-музыкі піша Дзмітрый Падбярэзскі (“Трэці рок-фестываль у Наваполацку”):

“...Але чаму ж у нас рок-музыканты, за малым выключэннем, дбаюць найперш пра фірменны інструментарый ды незвычайную сцэнічную знешнасць, а не пра ўласна музыку? Ці не таму, што ў музыцы скажаць нешта пераканальнае цяжэй за ўсё? Але ў самадзейнай творчасці нездарма маецца адзін не дужа прыемны сінонім — “саманал”. Г. зн. — падробка. І тое, што сёння трапляе ў “дзсятку”, заўтра можа проста даць асечку”.

Толькі ў перыяд сапраўднага росквіту беларускага выдання ў ім магло з’явіцца інтэрв’ю з такім чалавекам, як акадэмік Андрэй Дзмітр’евіч Сахараў. У гутарцы — шмат пра Чарнобыль — таго, што чыноўнікі чуць не хачелі:

“Я знаёміўся з матэрыяламі першых пасля аварыі даследаванняў і лічу, што адсяленне людзей трэба было правесці ў больш значных маштабах, чым гэта было зроблена”.

Увогуле, акадэмік шмат чаго казаў небажэпечнага. Карэспандэнт “ЛіМа” пытае ў сімвала эпохі пра тое, якія першачарговыя праблемы павінен вырашыць З’езд народных дэпутатаў, на які сп. Сахараў быў абраны дэлегатам.

наша краіна. <...> Першая, на мой погляд, вельмі важная ідэя — гэта ідэя ўсямернай эканоміі, акрамя, вядома, становіцца найменш забяспечаных груп насельніцтва. Эканомія на капітальным будаўніцтве, на доўгатэрміновых праектах, эканомія на абароне і, вядома ж, на ўтрыманні кіравніцкага, бюракратычнага апарату”.

Доктар гістарычных навук Леанід Лыч звяртае ўвагу на адраджэнне гістарычных найменняў беларускіх гарадоў і мястэчак у артыкуле “Назвы Бацькаўшчыны: вярнуць страчанае”.

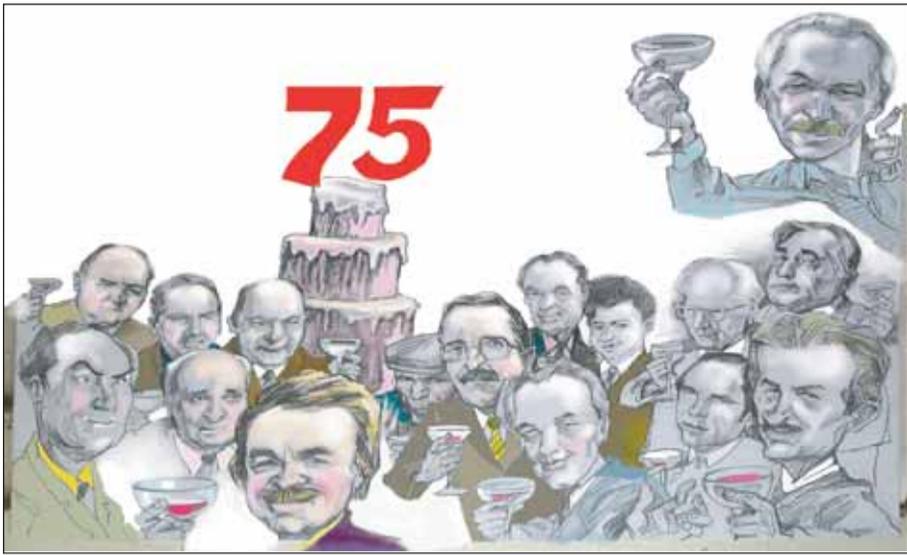
“Чыя толькі рука не паласавала назвы беларускай зямлі! Спачатку за гэтую ганебную справу ўзяліся афіцыйныя ўлады Рэчы Паспалітай, калі настала перад сабой гэтай наступова набавіць беларусы іх гістарычных каранёў і апалчыць <...> Не шанавала нашу родную тапаніміку і адміністрацыя Расійскай імперыі... Часам даходзіла да кур’ёзу: каб як-небудзь унізіць, зганьбіць годнасць беларускага народа, асобныя назвы населеных пунктаў да такой ступені перараблялі, што яны станавіліся немілагучнымі ці набывалі зневажальныя для іх жыхароў характары. Менавіта не без удзелу памешчыкаў і чыноўнікаў Праношаск сталі пісаць Пранойск (цяпер Слаўгарад), з’явіліся Дурневічы (цяпер Лугавая Баранавіцкага раёна)”.

...Да лагічнага канца Савецкага Саюза застаецца два гады. Барыс Сачанка ў такую значную і трывожную эпоху згадвае іншую эпоху:

“...А ўжо выдасць непадакупны Аб нас гісторыя прысуд, Калі аглядам гляне рунным І разбярэ, у чым справа тут. У сведкі запісы пакліча, Паданні клікне ў час такі І усё наліча, пераліча... А суд гісторыі цяжкі!..

...На жаль — пра гэта даводзіцца толькі шкадаваць, — да слоў Янкі Купалы тады не прыслухаліся. Не ўжо хочучы прыслухоўвацца да іх і цяпер, сёння...”.

Старыя падшыўкі гартаў
Мікола АНШЧАНКА

Рэдактарам і супрацоўнікам

Хацкелю Дуніу (1932 — 35)

Яму не слаў пад ногі век кілімы.
Ды выхаванца, пэўна, не забуду.
Ён над калыскаю схіляўся “ЛіМа”,
І павітухаю і хросным бацькам быў.

Льво Гурскаму (1935—41)

Глядзеў у “Курс кароткі” зноў і зноў,
Бы ў лошыю, ды мілю браў за міляй.
І “ЛіМ” у трыццаць сёмым ён правёў
Шчасліва між Харыбдаю і Сцылай.

Аркадзю Куляшову (1945 — 46)

Малады прыйшоў ён на пасаду,
Скончыўшы грымотную вайну.
І над “ЛіМам” горда “Сцяг брыгады”
Ён уласнаручна развінуў.
І сказаў: — “ЛіМ” выдаваць мы ў стане
Год і век, канечне, не адзін.
Чытачамі хутка, веру, стануць
Родны сын мой, а таксама сынаў сын!

Мікалаю Горцаву (1947 — 49)

Як па гарах, па творах лазіў Горцаў,
Не гарцаваў, а часам гулка гоцаў
Ён па сталю пудоўным кулаком,
Каб лімаўцы артыкулы зайдла
Кавалі, як у кузні на кувалде,
І гарт не забывалі век вяком!

Паўду Кавалёву (1949 — 51)

Ён лімаўцаў вучыў: —
Хоць вы і ўпартыя,
Артыкулы звярайце з курсам партыі!
А лрыку, што шкрабіце на цэтліках,
Вы прысвечайце Крупскай
з Кларай Цэткінай,
Ды тым жанчынам,
з намам мы заўважым,
З паўвекавым, не менш,
партыйным стажам!

Васілю Вітку (1951 — 57)

З-за “ЛіМа” свету белага не бачыў.
І верш за вершам габляваў, стругаў
Пра кузню і яшчэ пра хлеб прымачы,
Якога, пэўна, сам і не зазнаў.
Быў памяркоўны і падчас шчаслівы.
Цераз гады ступаў ён праміком.
Галоўнае было, што ў строгім “ЛіМе”
Сябе не адчуваў ён прымаком.

Міколу Ткачову (1957 — 59)

Ён не чытаў старонкі — лускаў,
Вачамі вінавата плюскаў
У бок ЦэКа, але — каму?
Меў кабінет, нібыта дачу,
А да яго яшчэ ў прыдачу
Цэнзуру — хітрую куму.

Янку Шарахоўскаму (1959 — 61)

Хоць не педант,
ды Янка Шарахоўскі,
Як ржавыя старыя жалязякі,
Да кропкі, да апошняй дробнай коскі
Праверыць, перамацае ўсе знакі.
Яно і быць не можа у натуре,
Хваліўся ён, бо з лімаўскай
прапіскай,
Хто ў міністэрстве шчыраваў культуры,
Не мог памылкі дапусціць і блізка.

Нічытару Пашкевічу (1961 — 69)

Не для таго, каб грозным быць,
Любы раман ён мог разбіць,
Ды з перцам шпільку падпусціць,
Пакпіць з нягеглай таямніцы.
Калі ж прамашку ён рабіў,
То у сцяну ілбом не біў, —
Мог з пакаяннем павініцца.

Леаніду Проху (1969 — 72)

Трымцела у яго штодня душа,
І калаціўся сам, як ліст, на сушы,
Каб лімаўскі каўчэг у воды ЗША
Не ўбіўся ды граніцы не парушыў.
А ранішай ад вэрхалу ён гложнуў,
Ды ўсё адно пад вартай спеўных муз
Газету на агляд, як на Галгофу,
Нёс на плячы ў пісьменніцкі саюз.

Малюнкі
Алега КАРПОВІЧА

Хведару Жычку (1972 — 76)

Рэдагаваць — не кнехты адліваць,
Ці міны ставіць з д’яблавой начынкаю.
Так можна іншым часам спудлаваць,
Што неба здасца воўчаю аўчынкаю.
Загадаў строга (не курам на смех),
Калі там нелады бывалі з ліўнямі, —
Грузіць настолькі лімаўскі каўчэг,
Каб асядаў не вышай ватэрлініі!..

Алесью Асіненку (1976 — 80)

Ды не, не быў паставаю ён Цэзар,
І зор зіхоткіх не хапаў з нябёс.
Ды у адной асобе быў ён цэнзар,
Стыліст, рэдактар і яшчэ партбос.
А што там да аглядаў і рэцэнзій, —
Стаялі у чарзе за возам воз!

Алесью Жуку (1980—86)

Шчасліўчыкам ён быў адмалку, Жук!
Пакуль калегі камні слоў драбілі,
Ён узнімаўся ўгору — стук ды грук! —

Лез, як цыган на неба па драбіне.
Нёс жураўля. Ён быў, як пабрацім.
Памог ён крылы распасцерці шырай.
І пажадаў: — Зрабі ты гэткам “ЛіМ”,
Каб мог я з ім злятаць на Ніл у вырай.

Анатолі Вярцінскаму (1986 — 90)

Ён папрасіў філосафа Ду Фу:
— Ты мне, мудрэц, скажы, як на духу,
У век няпросты наш радыяцыйны,
Як кіраваць каўчэгам рэдакцыйным?
Даў ці не даў Ду Фу яму адказ,
Ды скончылася справа тым якраз,
Што з рук яго узяў Вярцінскі посах:
— Я сам не горшы за цябе філосаф!..

Міколу Гілю (1990 — 96)

Пяра ўладар і сам яго палоннік,
Нібы яго душу хтось счараваў.
Здаецца, ў “ЛіМе” ён амаль з пялёнак
Вычытваў гранкі, правіў, шчыраваў.

Зміцёр МАКАЦЁР

...Гусей дзень гоніць на падворку: — Гыля!
Ды сыплецца лісцё наўкол з бяроз.
Няўжо і праўда, што без пёрка Гіля
“ЛіМ”, як без кола ці без шворна воз?

Уладзіміру Някляеву (1996 — 99)

Падчас, калі рэдактарыў Някляев,
Паклажу “ЛіМ”, як вол, упарта вёз.
Ніхто нікога злосна не аблаяў
І шэфа ў тым заслуга не малая,
Што вывеў пырнік і асот з палос,
Хоць і не сыпаў дуст і хларэфос.
Іх вывеў ветрам з БАМа, з Гімалаяў,
І — бачыў “ЛіМ” і аўтараў НАСКРОЗЬ.

Алесью Пісьмянкову (1999 — 02)

Не ставіў у рэдакцыі манкоў
Для аўтараў ні разу Пісьмянкоў.
Ды у рэдакцыі парой любою
Ад творцаў проста не было адбою.
Глядзеў рэдактар ціха і маўкліва:
Які быў аўтар — гэткае і мліва!

Віктару Шніну (2002 — 03)

На звягі і прыдзіркі не зважаў,
А цэлых два гады, і дня не меней,
Ён на Парнасе шчыра дагаджаў
Эўтэрпе і капрызнай Мельпамене.

Анатолі Казлову (2003 —)

Слыжны майстра Анатоль Казлоў!
Ён не тчэ палотны і кілімы,
А даўно адкрыў, без лішніх слоў,
Кузню адмысловую у “ЛіМе”.
Кузню ён адкрыў невыпадкава,
У ёй нікога ён не б’е пад дых, —
Ставіць на трывушчыя падковы
Творцаў пажылых і маладых.
Зносяцца выдатныя падковы, —
З Падзі, Парыжа, Рамбуе,
Прыязджайце смела да Казлова —
Вас бясплатна зноўку падкуе!

Леаніду Галубовічу

Калі ён піша як ЛеГал пра вас,
Загадкава, хоць троху і фанфарыста, —
Зірніце пільна на яго ў анфас, —
Ці ж не падобны ён тады да Фауста?!
Пра Глобуса пачне ён разважаць
Як Галубовіч, і тады ўжо з профілю
Ён змахвае — што лішне там гадаць! —
На Дантэ ці яшчэ на Мефістофеля.

Янку Лайкову

Зірніце на яго — паэт Лайкоў
З Купалаўскаю сціпласцю і рысамі!
Здаецца, што прыехаў ён з Ляўкоў,
Ці як Сымон той Рэўка з-пад Барысава.
Ён бокам абыходзіць шэраг ліп,
Нібы на іх напраўду спеюць дуліны.
Бо недарэмна візу на Алімп
Браў з лёгкіх рук Рыгора Барадзіліна.

Ірыне Шаўляковай

Вынішчае пустазелле ссохлае,
Каб расла расада на градзе.
Да ўсяго Ірына ў філасофіі, —
Нібыта плоткай плавае ў вадзе!

Святлане Берасцень

Як даўдзеца з ёй расстацца, —
Ну што рабіць тады мастацтва?!..

Гумарыстычны загад «Аб падпісцы на газету «Літаратура і мастацтва»

§ 1. Падпіска на газету “ЛіМ” з’яўляецца свяшчэнным абавязкам кожнага беларуса.

Хто не падпісаўся на газету “Літаратура і мастацтва”, прыраўноўваецца да катэгорыі злосных аліментшчыкаў і павінен выплачваць рэдакцыі выдання аліменты 10-разовага кошту гадавой падпіскі штомесячна на працягу непадпіснага года.

§ 2. Падпісная квітанцыя на газету “ЛіМ” прыраўноўваецца да пашпарта.

Паўналетнім лічыцца толькі той, хто мае на руках падпісную квітанцыю на газету “Літаратура і мастацтва”.

Па падпіснай квітанцыі на газету “ЛіМ” дазваляецца ажыццяўляць камерцыйныя і турыстычныя пазездкі ў межах РБ. У асобных выпадках дазваляецца лічыць падпісную квітанцыю раўнацэннай укладцы да замежнага пашпарта.

§ 3. Падпісную квітанцыю на газету “ЛіМ” лічыць візітнай карткай і пасведчаннем адукаванага чалавека.

Пры прад’яўленні падпіснай квітанцыі на газету “Літаратура і мастацтва” дазваляецца наведванне музейных устаноў, архіваў, палацаў культуры і іншых культурна-асветніцкіх устаноў РБ.

Падпісная квітанцыя на газету “ЛіМ” з уключеным фотаздымкам падпісчыка прыраўноўваецца да чытацкага білета з правам наведвання Нацыянальнай бібліятэкі і бібліятэк іншых рангаў і статусаў.

§ 4. Падпісчыкам на газету “ЛіМ” прадастаўляюцца дадатковыя льготы.

Маючым пры сабе падпісную квітанцыю на газету “Літаратура і мастацтва”, дазваляецца пераходзіць дарогу на жоўтае святло святлафора.

Падпісчыкам даецца права на бясплатны праезд у грамадскім транспарце (акрамя ліфтоў і самакатаў).

Пры прад’яўленні падпіснай квітанцыі на газету “ЛіМ” у ашчаднай касе грашовы ўклад павялічваецца ў 100 разоў і пераводзіцца ў мангольскія тугрыкі і штомесяц індэксуецца ў талерах.

§ 5. Тым, хто абвінавачаны ў здачы газет “Літаратура і мастацтва” ў макулатуру, прызначаецца самае цяжкае пакаранне — канфіскацыя маёмасці і прымусовае чытанне ўголас (5 разоў на дзень!) газет такіх краін, як Бургундзія і Бумба-Юмба на іх нацыянальных мовах.

Хай ведаюць: сваё мілей, чым пазычанае!

Тамара КРУТАЛЕВІЧ,
загадчык аддзела маркетынгу Бярэзінскай ЦБС

Уладзімір ЛПСКІ

Аўцюкоўскія шурі-мурі (жарты з фестывальнай мытні)

* * *
— Даўней наша Маня была дзеўка на ўсё сяло. А цяпер — на ўсю печ.

* * *
— Мой Іван бярэ мяне толькі на зімовую рыбалку.
— На якую халеру?
— Як гэпну нагой — пелька гатова.

* * *
Сядзіць аўцюк на лаўцы. Прыбраны ва ўсё святочнае. Нават галаву памыў. Ідуць жанчыны, дзівуюцца:
— Мужык, а вынарадзіўся, як баба.

* * *
— Вой, калінкі, на мяне вялікі спрос у шафэраў.
— Як гэта?
— Еду папуткай у Аўцюкі, каля лесу ў іх заўсёды бензін канчаецца.
Волька сарамліва прызначае:
— Дык вось чаму мой Іван, як еду куды, прымушае браць з сабой бідончык саларкі.

* * *
Слухай, Волька, наш брыгадзір на вяселлі аб’еўся дарагімі каўбасамі.
— Ну і што, там усе іх упяталі.
— Дык усім нішто сабе, а брыгадзіра навялётка праняла.

* * *
Адзін аўцюк-залацун любіў вочы скасіць на дзевак у лазні. Дык яны яго аднойчы правучылі. Выйшлі ўсе разам голыя, а ён і абамлеў ад такога дзіва. Два тыдні качаўся ў бальніцы, лячылі стрэс.

* * *
— Мой чалавек ляжыць, памірае. Просіць: “Прызнайся, Таня, колькі разоў падульвала?”. А я, дурная, ледзь і не ляпнула чыстую праўдачку. Розумна хазпа падбалзёрыць яго: “Рыгор, добра, каб ты паміраў, а ты ж ачуняеш”.

Ад Алеся Жука да Алеся Пісьмянкова

ЗГАДКІ БЫЛОГА ЛІМАЎЦА

Як бы гэта напісаць успаміны пра "ЛіМ", а не пра сябе ў "ЛіМе"? Бо калі ты шмат гадоў з'яўляешся часткай рэдакцыйнага калектыву, дзеліш з ім будні і святы, укладваеш у агульную справу сваю энергетыку, то няпроста захаваць баланс. Наконт аб'ектыўнасці таксама гарантыі даць не магу: гэта м а ё бачанне, м а ё індывідуальнае ўспрыманне, м а е ацэнкі. Хай іншы напіша інаксі.

У тыднёвік я трапіла неспадзявана — з лёгкае рукі Алеся Жука: сам патэлефанаваў (я роўна год была без працы), і з 1.01.1984 г. мяне прызначылі на пасаду карэспандэнта. У рэдакцыі даводзілася бываць і раней: прыносіла вершы, ведала многіх пісьменнікаў, але адна справа — наведвацца і зусім іншая — займаць сталае месца ў кабінете на Захарова, 19.

А. Жук быў кіраўніком старой партыйнай школы. Трымаў дысцыпліну і субардынацыю, быў строгім і патрабавальным. Адхілення ім матэрыялы вяртаў прылюдна, на лятучцы, і гэты прымём быў дзейсным і ўражлівым, ставіў, што называецца, "на месца". Памятаю, як мне перапала ад яго за дапушчаную на першым дзясурстве памылку: у паласе прайшло "спучаванне" замест "спачування"...

Увогуле ўзровень выдання, яго дух, папулярнасць у пісьменніцкіх колах залежалі ў многім ад асобы галоўнага рэдактара — яго грамадскай вагі і асабістага аўтарытэту. Вось чаму я не магу абысці сваёй увагай галоўных.

Своеасабліва праявіў сябе на гэтай пасадзе Анатоль Вярцінскі. Ён сам заканчваў журфак, быў схільны да журналісцкай працы, і можа, якраз таму нярэдка загразаў у прыватнасцях і стыльвых праўках. Бясхонца крэсліў і "даводзіў" нашы матэрыялы, чапляўся да радкоў і слоў, заўвагі рабіў досыць занудным і раздражнёным тонам. На ішчасце, яго ратавалі прыродны розум і пачуццё гумару. А яшчэ ён не любіў паведамляць сапраўдную прычыну адхілення матэрыялу. Можа, ён лічыў гэта тактоўнасцю, але з такой дыпламатыі, як правіла, вынікалі сваркі (хаця сварыцца з жанчынамі Анатоль Ільч не любіў).

Запомніўся цікавы момант, звязаны з выбарамі нашага галоўнага рэдактара ў Вярхоўны Савет (89-га, здаецца, года). Мы, лімаўцы, з уласнай ахвоты дапамагалі яму: праводзілі агітацыю дзесьці ў Заводскім раёне, а яшчэ з'яўляліся назіральнікамі падчас падліку галасоў. Таму на свой участак (жыла тады на "Розачцы") я выбралася бліжэй да закрыцця, вечарам. Дзяўчына з максіцы падняла на мяне вочы і сказала: "А вы ўжо прагаласавалі". Я разгубілася — падумала, што дазволілі прагаласаваць маёй старэйшай дачцы. Так і "пракаўтнула" грубае парушэнне выбарчага закону...

Думаю, Вярцінскі быў дарэчы ў якасці рэдактара літаратурнай газеты ў бурны, дыскусійны час канца 80-ых — пачатку 90-ых. Менавіта ён не пабаяўся падпісаць у друк артыкул пра Курапаты. Пры ім асабліва шматлікай і разнастайнай была чытацкая пошта, стварылі нават аддзел пісьмаў і грамадскай думкі (былі аддзел пісьмаў). Лічу, што менавіта друкаванне вострых чытацкіх водгукаў і крытычных матэрыя-

лаў робіць выданне чытальным, "жывым".

Новым аддзелам загадвала Людміла Крушынская. Уважлівы чалавек мог разгледзець, што як журналістка яна ў нас не рэалізавана. І сапраўды, калі яе паклікалі ў "Культуру" намеснікам, а потым падвысілі і да галоўнага, у яе праявіліся іншыя здольнасці — арганізатарскія і кіраўнічыя.

Міколу Гіля мы выбіралі самі, дэмакратычным шляхам. Загадчык аддзела публіцыстыкі Міхась Замскі ініцыяваў калектывны ліст з рэдакцыі да вышэйшых "органаў". Ніхто з нас супраць не быў, бо ўсе з Гілём і так мелі справу па рабоце. Мікалай Сымонавіч быў кіраўніком памяркоўным, гнуткім, абачлівым. А найперш — вопытным, бо прайшоў школу адказнага сакратара і намесніка. Ніколі не павышаў голасу. Цярпліва перапісваў здадзення ў друк старонкі (стыліст ён выдатны), але нікому нічога кепскага не казаў. З ім можна было вырашаць творчыя задачы, абмяркоўваць унутрырэдакцыйныя і літаратцкія

З літаратуры і мастацтва ў нас звыкла і справядліва пераважала першая, хаця без другой, як я разумею, газета была б аднастайнай. Як ні дзіўна, наўнасіць мастацтва ніколі не рабіла сучасным і мастацкім лімаўскі дызайн. Ра-тавалі хіба што здымкі. Вось чаму асобнае месца ў тыднёвіку — ды і ў нашым маленькім соц'юме — займаў немалалды ўжо Уладзімір Крук. І не толькі таму, што ён сам — жывая гісторыя беларускай літаратуры. (У яго захоўваецца найбагацейшы архіў, дзе зняты класікі — Мележ, Макаёнак, Танк, Панчанка, Вялюгін і многія іншыя.) Няма лепшага фотартрэтэста, як Уладзімір Андрэевіч. Ён лавіў натуральныя, нязмушаныя мізансцэны — на з'ездах, сходах, вечарынах. Найлепей, мне здаецца, у яго атрымліваліся здымкі жанчын. Вострае мастакоўскае вока адразу лавіла найвыгяднейшы ракурсы, паварот галавы, выраз вачэй... Гэта класік чорна-белага фотаздымка.

Гучны голас Крука часта быў чуцён на калідоры ці з бібліятэкі,

Народная артыстка Беларусі М. Захарэвіч і былыя рэдактары "ЛіМа" А. Пісьмянкоў, В. Шніп.

справы, а то і перамываць чужыя костачкі. Я аднойчы прысвяціла яму такую эпіграму:

*Як начальства шанавалі,
Зразумеем мы насця.
Ненахабна кіраваць
Павучыцца ў Гіля.*

Людзьмі ён маніпуляваў вельмі тонка, можа, і падсвядома — проста скіроўваючы сваім негатывам меркаванне суб'ядсідніка ў патрэбным кірунку.

Увогуле сярод супрацоўнікаў рэдакцыі адносіны былі прыязныя, паважлівыя. І пагутарым, бывала, і нарагочамся, і наслухаемся баек ад наведвальнікаў...

Былыя калегі і цяпер сустракаеш у горадзе як родных. Самай вернай "ЛіМу" аказалася Святлана Берасцень — наша ціхмяная "С. Ветка", якая і святкуе чарговы юбілей "ЛіМа" з новым штатам.

Юрась Свірка, у чым аддзеле я перш працавала, неахвотна даваў мне на падрыхтоўку матэрыялы сваіх аўтараў-паэтаў. Здаваўся ён флегматычным і негаваркім, затое вакол яго ніколі не віравалі інтрыгі ці плёткі. (Хаця бачыў і разумеву ён усё.) У яго было шмат сяброў і хаўруснікаў, якія падчас ігралі на яго слабасцях. З вуснаў у вусны перадаваўся ягоны афарызм: "Страдай молча". У гэтым выслоўі, як цяпер разумею, тоіцца вялікі жыццёвы сэнс.

спектаклі, ўрэзкі і каментары да лістоў, справаздачы са з'ездаў і "круглых сталоў", праводзіла гутаркі і да т.п. Паміж усім гэтым адкрывала новых — часцей далёкіх — аўтараў: паэтаў, публіцыстаў, літаратуразнаўцаў. У мяне, прызнацца, дасюль слабасць да творчых людзей з перыферыі. Мо таму, што сама працягла час марнавалася ў Плешчаніцах.

Сыходзіць я збіралася гады са два. Змяніць нічога, пры ўсім жаданні, я не магла, не было кар'ернага руху, расла незадаволенасць. Здавалася, нават паветра не хапала... Адарвалася з цяжкасцю. Але журналістыка гэтак учэпіста трымала мяне, што я яшчэ тры гады выдавала дзіцячую газетку ў пазашкольнай установе.

За ўвесь гэты час назапасіўся каштоўны вопыт узаемадзеяння з людзьмі. Сустрэкаліся надзвычай цікавыя асобы ў галіне мастацтва і культуры. У атмасферы добразычлівасці і непадробнага інтарэсу яны хораша адкрываліся, завязваліся цёплыя адносіны. Сярод чытачоў і прыхільнікаў сустракаліся дзівакі. На мой стол аднойчы паклалі некалькі тоўстых папак з кантакцёрскімі тэкстамі. Кажуць, нейкая жанчына да цябе прыходзіла. Гэтак жа і забрала папкі без мяне, бо я там, на жаль, нічога не разумела.

Аўтары — пісьменнікі і непісьменнікі — паводзілі сябе парознаму. Адны прыносілі свае матэрыялы і цяргліва чакалі публікацыі. Другія рэгулярна званілі і напаміналі пра сябе. Трэція ўвогуле маглі прыслаць па пошце ды забыцца пра свой опус. Былі і такія, што злаваліся, пагражалі, скардзіліся (на тых, хто падрыхтаваў, і таму, хто не пусціў у друк). Іншыя літаральна выседжалі свае матэрыялы (і ганары), бавячы час у працяглых кабінетных размовах (асабліва гэта датычыць сяброў Замскага). І нарэшце існавала катэгорыя "небыхароў", звычайна са званнямі народных, чые творы законна ішлі ў нумар.

Помніцца кур'ёзны выпадак, звязаны з адным прэзаікам. У адзін час прыйшлі да нас па пошце два рукапісы на добрага паперы: літаратурны твор аўтара N. і станоўчая рэцэнзія на яго ж кніжку, падпісаная невядомым прозвішчам. Зверылі рукапісы — адна і тая ж машынка!

Нагадаю, што гэта была эра дакамп'ютэрная. Выпускаючы нумар, супрацоўнікі дзясурвалі "свежым вокам" у ДOME друку, дзе карэктары правілі гранкі і пнеўмапоштай пасылалі іх у цэх. Сённяшняя тэхніка нам і не снілася.

Тэксты друкавалі альбо дома, альбо на рэдакцыйных дабітых машынках. Дыктафон меўся адзін на рэдакцыю. Багатую бібліятэку з цягам часу мусілі зліквадаваць — што раздалі, а што і разабралі свае аматары прыгожага пісьменства. Нават шылду нашу аднойчы скралі... Зрэшты, за столькі гадоў чаго толькі ні здаралася! Былі творчыя пошукі і радасць бачыць свае радкі ў свежым нумары, былі прыгоды і непаразуменні, хвіліны душэўнага ўздыму і самоты. Дзякуй табе, "ЛіМ", за ладны перыяд майго жыцця — перыяд асобнага і грамадскага сталення. Дзякуй беларускай літаратуры, якая сабрала пад сваё крыло столькі незвычайных талентаў. Упэўнена: яна была і будзе вяртаць свайго спецыяльнага выдання.

Галіна КАРЖАНЕЎСКАЯ

На здымку: лімаўцы ў Варшаве. 1989 г.

Фота з архіва аўтара

РВУ «Літаратура і Мастацтва» выказвае шчырае спачуванне супрацоўніку часопіса «Всемирная литература» Сапажкову Юрыю Міхайлавічу ў сувязі з напаканушым яго вялікім горам — смерцю сына ВАДЗІМА.

Саюз пісьменнікаў Беларусі выказвае шчырае спачуванне паэту Юрыю Сапажкову ў сувязі з напаканушым яго вялікім горам — заўчаснай смерцю сына ВАДЗІМА.

ВІНШУЕМ

З 70-годдзем **Наўроцкага** Алеся (Аляксандра Пільпавіча), беларускага паэта і прэзаіка;

З 60-годдзем **Кеньку** Міхаіла Паўлавіча, беларускага літаратуразнаўца і перакладчыка.

Юбілейны календар

(у лютым споўнілася)

460 гадоў **Стрыйкоўскаму** Мацею Станіславу, гістарыяграфу-храністу, паэту;

200 гадоў **Орду** Напалеону, піяністу, кампазітару, педагогу, пісьменніку і мастаку;

135 гадоў **Бяльніцкаму-Бірулю** Вітольду Каятанавічу, беларускаму і рускаму жывапісцу-пейзажысту, народнаму мастаку Беларусі;

145 гадоў таму пачала выдавацца першая беларускамоўная газета **"Мужыцкая праўда"** ("Muzyckaja prauđa");

125 гадоў **Умястоўскаму** Францу Іванавічу, беларускаму прэзаіку, паэту і публіцысту;

120 гадоў **Шантыру** Фабіяну Гіляравічу, беларускаму публіцысту, паэту, перакладчыку, грамадскаму дзеячу;

105 гадоў **Грынкевічу** Станіславу Сымонавічу, беларускаму грамадска-палітычнаму і культурнаму дзеячу, літаратару;

105 гадоў **Хурсіку** Сымону Аляксеевічу, беларускаму прэзаіку і перакладчыку;

105 гадоў **Мурашкі** Рыгору Данілавічу, беларускаму прэзаіку і крытыку;

100 гадоў **Звонаку** Алесю (Пятру Барысавічу), беларускаму паэту, драматургу, перакладчыку і тэатразнаўцу;

100 гадоў **Станкевічу** Станіславу, беларускаму паэту, літаратурнаму крытыку, публіцысту, вучонаму-філолагу, грамадска-палітычнаму і культурнаму дзеячу;

95 гадоў **Кохану** Яўхіму Іванавічу, беларускаму паэту;

95 гадоў **Карпаву** Уладзіміру Барысавічу, беларускаму літаратуразнаўцу, крытыку і прэзаіку;

95 гадоў **Перкіну** Навуму Саламонавічу, беларускаму літаратуразнаўцу, крытыку і прэзаіку;

95 гадоў **Грыневічу** Кліму Лазаравічу, беларускаму паэту;

85 гадоў таму была адкрыта **Нацыянальная бібліятэка Беларусі**;

80 гадоў **Смагаровічу** Марку Станіслававічу, беларускаму паэту;

75 гадоў таму пачала выходзіць **"Літаратура і мастацтва"**, штотыднёвая беларуская грамадска-палітычная і літаратурна-мастацкая газета;

70 гадоў **Стральцову** Міхасю (Міхаілу Лявонавічу), беларускаму прэзаіку, паэту, перакладчыку і крытыку;

70 гадоў **Рабкевічу** Валянціну Іванавічу, беларускаму паэту, перакладчыку і мовазнаўцу;

50 гадоў **Пісьмянкову** Алесю (Аляксандру Уладзіміравічу), беларускаму паэту і эсэісту.

Ёсць за што дзякаваць

Цытую з аповесці Івана Навуменкі “Любімы горад”, адной з апошніх апавесцяў пісьменніка, якога нядаўна не стала: “З аднакурснікаў Васіль найбольш сыходзіцца з Валодзем Абрамкіным, рудаватым, трохі насмешлівым, але разумным і спагадлівым хлопцам. Абрамкін вучуца ў газеце “Літаратура і мастацтва”. Вось бы Васілю так!”.

Не адкрыю Амерыкі, сказаўшы пра прозу Навуменкі, што яна ў пераважнай ступені, калі не цалкам, — аўтабіяграфічная. Даўно і не мною адным заўважана: з першых крокаў у літаратуры гэты адметны прэзаіт у сваіх апавяданнях, апавесцях, раманах найперш асэнсоўвае перажытае, бачанае, зананае на розных этапах жыцця самім. Якое імя ні дадзена ім ў творы цэнтральнаму герою, ад першай ці ад трэцяй асобы ідзе апавед, у кожным разе гэты герой усё адно alter ego — “другое я” — аўтара.

Вось і тут у “Любімым горадзе” Васіль гэта, зразумела ж, сам малады Іван Навуменка. У вайну партызан, потым вайсковец, які пасля дэмабілізацыі ва ўмовах пасляваеннай галечы і неўладкаванасці ўпарта шукае сваё месца, сваю будучыню, сваё прызвание.

Не сумняваюся, старыя цяпер ужо людзі, што былі на сыходзе саракавых гадоў мінулага стагоддзя студэнтамі Беларускага ўніверсітэта, пагатоў філалагічнага факультэта, чытаючы апавесць, лёгка

пазнаюць прататыпаў ці не ўсіх яе ўніверсітэцкіх персанажаў — выкладчыкаў, інтэрнацкіх сужыцеляў, яшчэ аднакашнікаў Васіля. А ва ўспомненым Валодзі Абрамкіне, які каратка фігуруе ў адным раздзеле, я, грэшны, пазнаў.. сябе! Бо гэта я ў тым сорак шостым — сорак сёмым навучальным годзе грыз граніт навукі на другім курсе аддзялення журналістыкі, куды прыйшоў, перавёўшыся на стацыянар з завочнай формы навучання, Навуменка, і адначасна працаваў у рэдакцыі “ЛіМа”.

Вядома, ніяка варажбітка дакладна не прадказала б тады будучыя іпастасі нашага новага аднакурсніка — народнага пісьменніка, віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук, старшыня Вярхоўнага Савета рэспублікі. Але што чалавек ён, як гаворыцца, богам пачалаваны, зразумець можна было хутка. Са светлай галавой, з талентам, з багатым ужо ў тадышнія ягоняны вельмі мала за дваццаць гады жыццёвым вопытам. Стаць прыкметнай постацю ў беларускім прыгожым пісьменстве яму было

наканавана, дармо што не выпала Васілю з “Любімага горада” і, значыць, самому аўтару апавесці ўладзіцца тады ў Мінску на якое звязанае з літаратурнай працай рабочае месца.

Іншая рэч — я. Не ведаю, ці склаўся б мой лёс так, як склаўся, калі б не пашчасціла мне злёным студэнцікам з лёгкай рукі тагачаснага рэдактара газеты Аркадзя Куляшова быць залічаным у штат рэдакцыі “ЛіМа”.

Па-першае, я трапіў у арэал беларускай мовы. Ну так, гэтая мова была мне з маленства блізкая. Я плакаў над “Курганом” Янкі Купалы. Я мала не на памяць ведаў лынкоўскага “Міколку-паравоза”. Я пачынаў школьніцтва ў мінскай беларускай 25-й дзесяцігоддзі імя Чарвякова, дзе на той час яшчэ настаўнічаў Янка Маўр. Але потым па жыццёвых абставінах колькі гадоў не чуў вакол беларускага слова, нідзе ім не карыстаўся. А тут у рэдакцыі яно гучала ва ўсім сваім багацці.

Па-другое, маім вачам прыкрылася літаратурная грамада.

Пісьменніцтва ж з малалецтва ўяўлялася мне заняткам насельнікаў Парнаса ў чалавечым абліччы. Калі ў трэцім ці чацвёртым класе наведнікам літаратурнага гуртка палаца піянераў я ўбачыў жывога Змітрака Бядулю пры сустрэчы яго з юнымі чытачамі, аўтар найпапулярнага тады “Салаўя” пры сваім абсалютна зымным знешнім выглядзе ўспрыняты быў мною ледзь не жыхаром неба. А тут такія жыхары неба, як Лынькоў, Маўр, Танк, Броўка, будна заходзяць з рукапісамі, размаўляюць як звычайныя людзі, весела расказваюць анекдоты, рагочуць з пачутых. А яшчэ, прыслухоўваючыся да разбору Вялюгіным ці Карпавым — абодва былі тады лімаўцамі — паэтычных ці прэзідэнтных опусаў, што прыносіліся пачаткоўцамі, сам праходжу някепскую літаратурную школу. Праз гады, як адважуся на большае за газетныя зацёмкі, урокі іхнія буду згадваць вельмі нярэдка.

Па-трэцяе... Зрэшты, чаго я класіфікую дадзенае мне “ЛіМам” за пражытую ў складзе яго рэдакцыі значную частку свайго журналісцкага і літаратарскага жыцця. Газетчыкам па заканчэнні ўніверсітэта і атрымання адпаведнага дыплама я так і так стаў бы. А вось ці пайшоў бы ў абранай прафесіі тым напрамкам, якім іду ўжо больш за шэсць дзесяткаў гадоў, паўтараю, невядома...

Штаным супрацоўнікам “ЛіМа” я рабіўся двойчы. Першы раз у далечы сваёй студэнцкай пары, калі некалькі семестраў прадакурснічаў з Навуменкам. Другі — і надоўга — ужо сталым газетным вайком. Працаваў у лепшыя і нялепшыя часы газеты. Быў калегам нямаля каго, каму потым на канавана было стаць яркімі імёнамі беларускай літаратуры.

Ёсць мне за што дзякаваць юбіляру!

Уладзімір МЕХАЎ

На здымку: у рэдакцыі газеты У. Карпаў, Н. Глебка, У. Мехаў і Р. Смолар. 1946 г.

Юбіляра вітаюць выдаўцы

На працягу сваёй 75-гадовай гісторыі “ЛіМ” надаваў вялікую ўвагу не толькі пісьменнікам, але і выдаўцам, якія дапамагалі ўсавесці ў жыццё ўсе творчыя задумкі літаратараў у новых кніжках. На працягу юбілею дырэктары некаторых дзяржаўных выдавецтваў выказалі свае думкі пра ролю нашага выдаўца ў развіцці нацыянальнай культуры і літаратуры.

Ларыса МІНЬКО, дырэктар выдавецтва “Народная асвета”

— Мы вельмі рады, што “ЛіМ” не адзін год. Апошнім часам вялікае ўражанне зрабіла серыя інтэрв’ю з кіраўнікамі разнастайных выдавецтваў, а таксама гутарка з намеснікам міністра інфармацыі РБ Ігарам Лапцінкам. Мне, як кнігавыдаўцу, было цікава ведаць пра многія нюансы працы калег...

Сённяшні “ЛіМ” вылучаецца разнастайнай інфармацыяй не толькі пра кніжнае і літаратурнае жыццё. На старонках тыднёвіка прыемна сустрэць знакамых людзей, пачуць расповеды кіраўнікоў сферы культуры.

Хацелася, каб у будучым “ЛіМ” не спыняў добрую традыцыю грунтоўных размоў рубрыкі “Нашы інтэрв’ю”, працягваў інфармаваць чытачоў пра навінкі літаратуры і мастацтва.

Аляксандр ШАШКЕВІЧ, дырэктар выдавецтва “Беларуская навука”

— “ЛіМ” — адна з самых паслядоўных і грунтоўных газет, якія надаюць прыярытэтную ўвагу літаратуры і мастацтву. Думаю, што, нягледзячы на вялікую канкурэнцыю на газетным рынку, тыднёвік не губляе сваёй арыгінальнасці, адпавядае часу. Прыгадваю, як адшукаваў “ЛіМ” у кіёсках, каб набыць некалькі дадатковых экзэмпляраў з матэрыялам пра наш выдавецкі дом. Знайсці газету было не так і проста, і не таму, што яна не паступіла — проста да таго часу ўсё раскупілі!

Вядома ж, мне блізка ўсё, што звязана з кнігамі. А што як не кніга з’яўляецца ўсавесленнем літаратурных і мастацкіх дасягненняў? Думаю, што новым кнігам “ЛіМ” павінен надаваць яшчэ больш увагі.

Таксама хацелася б бачыць “ЛіМ” будучага больш масавым і даступным, перш за ўсё для моладзі, за якой — будучыня. На мой погляд, сёння ў жыцці маладых людзей культура займае далёка не першае месца. Яна — адзін з гарантэў дзяржаўнасці, і да яе трэба прывіваць цікавасць!

Генадзь ПАШКОЎ, галоўны рэдактар выдавецтва “Беларуская энцыклапедыя імя П. Броўкі”

— З “ЛіМам” шчыльна звязана маё творчае жыццё. Неаднаразова друкаваў свае вершы, а ў 1972 годзе я працаваў на Беларускай радыё ў літаратурным адзеле дзіцячай рэдакцыі. Неўзабаве атрымаў запрашэнне ад тагачаснага рэдактара прыйсці працаваць у тыднёвік. Але ж у той жа самы дзень мяне запрасілі і ў “Польмя”. Хоць я і абраў часопіс, таксама пісаў і ў “ЛіМ”. Гэта газета, якую я чытаў, чытаю і, спадзяюся, буду чытаць.

Зараз цяжка нечым уразіць чалавека. Інфармацыйнае поле вялікае, прапаноў шмат. Але беручы ў рукі “ЛіМ”, я заўсёды знайду свой матэрыял, які абавязкова “ляжа на душу”. Мне, як галоўнаму рэдактару “БелЭн”, хацелася б больш бачыць грунтоўных крытычных артыкулаў, прысвечаных нашым выданням.

“ЛіМу” нельга спыняцца ў пошуках новых формаў падачы матэрыялаў, пастаянна абнаўляцца, быць прывабнай жывой крыніцай. Асабліва сёння нельга супакойвацца на дзясятныя нейкай прамежкавай планкі!

Альгіваў Сяргей ДУБОВІК

Фота аўтара

Парадыстам мяне зрабілі тут

Наведваючыся ў родную вёску Патапаўка Буда-Кашалёўскага раёна, дзе, дзякуй Богу, і цяпер жывуць мае бацькі, я люблю ў вольны ад працы час залезці на гарышча хаты і пакурнацца там у старых газетках і часопісах, якія выціскаюць і чытаюць яшчэ школьнікам, а потым і студэнтам. Роўнымі стосамі тут складзеныя “Літаратурная газета” і яна, мая любімая “Літаратура і мастацтва” — нават яшчэ тая, вялікафармацыйная і чорна-белая.

У асобным стосіку — нумары з маімі ўласнымі публікацыямі. Зрэшты, гэта не вершы (з імі я дэбютаваў у “ЛіМе” намнога пазней, ужо нават пасля выхаду сваёй першай паэтычнай кнігі “Больш сумлення”), а... пародыі. Скажу шчыра: і парадыстам я стаў дзякуючы сённяшняму юбіляру.

Вершы даслаў у “ЛіМ” яшчэ ў студэнцкія гады, але надрукаванымі іх так і не ўбачыў. А вось адправіў у рэдакцыю першыя напісаныя чатыры пародыі, і неўзабаве, а дакладней, 10 чэрвеня 1977 года, адну з іх — “Кругі” на Віктара Яраца — змясцілі. Гэта, безумоўна, падклінула мяне, і я ўзяўся асвойваць парадыйны жанр усур’ёз.

Памятаю, як упершыню, будучы ў Мінску, пераступіў парог будынка, які сёння, працуючы ў рэдакцыі часопіса “Польмя”, пераступаю штотды. Загадаў аддзелама паэзіі “ЛіМа” тады Юрась Свірка. Яму і паказаў новыя пародыі. Юрась Мікалаевіч адабраў некалькі, а пра астатнія сказаў так: “Прапануй, можа, у “Чырвоную змену”, — і патлумачыў: — Яны не горшыя. Але самі паэты малавядомыя шырокаму чытачу. Так што старайся пісаць на тых, чые вершы ведаюць. Каб можна было пазнаць стыль, паэтычны адметнасці”.

Урок Вучыцеля, які яго называў Алякс Пільмянкоў, я добра засвоў. І неўзабаве ў “ЛіМе” адна за другой з’явіліся мае пародыі на вядомых — Алясе Разанава, Дануту Бічэль-Загнетава, Уладзіміра Някляева, Міколу Федзюковіча, Віктара Гардзея, Яўгенію Янішчыц, Рамана Тармолу (тады яшчэ не Мірскага), нярэдка — па 2-3 у нумары. А так як гумарыстычная старонка тады прыступіла ў газеце штотыднёва, то я ледзьве паспяваў пісаць новае: як кажуць, з рук — і ў друк.

Так вось “ЛіМ” і паставіў мяне ў парадыйную каляіну. І ці варта пасля ўсяго пытацца, чаму я і па сёння асабліва люблю 13-ю паласу. А калі нехта з пакрыўджаных пастаў лае мяне, то няхай заадно палае і “ЛіМ”. Я ж яму назаўсёды ўдзячны.

Анатоль ЗЭКАЎ

Адказна і ганарова

Першы свой матэрыял у “ЛіМ” я напісаў, калі працаваў яшчэ на заводскім радыё ў Наваполацку. Гэта быў расповед пра маладых мастакоў. З таго часу я стаў пастаянным аўтарам штотыднёвіка. Скажу адразу, што супрацоўніца з выданнем было не толькі адказна і ганарова, але і прыемна.

Цікавыя гутаркі, абмеркаванні планаў з Галінай Каржанеўскай, Алесем Марціновічам, Людмілай Крушынскай, Пятром Васілеўскім, Людмілай Рублеўскай, Юрасём Свіркам і іншымі супрацоўнікамі прыносілі сапраўднае задавальненне. “ЛіМу” шанавала на рэдактараў. Я добра памятаю Алясе Жука, Анатоля Вярынскага, Міколу Гіля. Кожны з іх быў перш за ўсё цікавай асобай, валодаў яркім талентам арганізатара, не па пасадзе, а па сутнасці з’яўляўся сапраўдным кіраўніком творчага калектыву.

Калі я пераехаў у Мінск і стаў працаваць у “Вожыку”, у “ЛіМе” пачаў быць амаль штотдзённа. Тады там склалася своеасабліва гасцёўня, куды прыходзілі пісьменнікі

падзяліцца сваімі думкамі, абмеркаваць прачытанае, паспрачацца. Потым супала так, што калі мяне абралі намеснікам старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў, галоўным рэдактарам “ЛіМа” стаў мой сябар Алякс Пільмянкоў. Мы амаль што-вечар сядзелі з ім у яго кабінце, куды рэгулярна завіталі нашы вядомыя пісьменнікі, навукоўцы, мастакі. Алякс валодаў выключным талентам суразмоўцы, да яго цягнуліся людзі, і “ЛіМ” ад гэтага станаўлюўся цікавейшым, больш змястоўным. Асабліва высокія патрабаванні былі да якасці літаратуры. Не раз Алякс, Віктар Шніп, члены рэдкалегіі разам абмяркоўвалі падрыхтаваныя ў аддзеле да друку творы. Не было ніводнай паэтычнай падборкі, апа- выдання, не прачытаных перад друкам галоўным рэдактарам.

Мне пашанцавала, хоць і нядоўга, пабыць і намеснікам Пільмянкова. Я кувываў публіцыстыку. Алякс ценіў мой вопыт журналіста, даваў мне, але я па тадышнім лімаўскаму завяздэнцы таксама выносіў найбольш цікавыя матэрыялы на ўсеагульнае абмеркаванне і з цікавасцю прыслухоўваўся да думкі сяброў. Не памылюся, калі скажу, што “ЛіМ” для Алясе быў сапраўды другім домам. Нават калі я зноў вярнуўся ў Саюз пісьменнікаў, а потым на роднае Беларускае радыё, мы з Алесем працягвалі гораха і зацікаўлена гутарыць пра “ЛіМ”, пра яго праблемы і здабыткі, пра супрацоўнікаў, пра планы на будучае. І пакуль Алякс быў рэдактарам, я працягваў быць у “ЛіМе” штотдзённа.

Думаецца, што гэты пісьмянкоўскі лімаўскі перыяд застанецца здабыткам нашага культурнага жыцця не толькі памятнымі значнымі публікацыямі, а іх было нямаля, а і цудоўнай атмасферай, высокім духоўным пачаткам, азораным светлым і высокім талентам Алясе.

Міналі гады, у “ЛіМ” прыходзілі новыя людзі, але ён не губляў для мяне сваёй прывабнасці. Па-ранейшаму я з нецярпеннем чакаю выхаду кожнага новага нумара, па-ранейшаму лічу за гонар друкавацца тут, па-ранейшаму люблю і паважаю яго супрацоўнікаў. Хочацца, каб усё тое шчырае, светлае, прыгожае, беларускае “ЛіМ” нёс чытачам і надалей, каб не было месца на яго старонках пустапарожняй балбатні, злосці, дробных звадаў. Са святам, “ЛіМ”, і доўгага шчаслівага жыцця!

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

І. Мележ, П. Машэраў і М. Лынькоў. Нарач. 1972 г.

**Вожыкаўскае
віншаванне «ЛіМу»**

*Рады я, што гумар і сатыра
І цябе хвалююць, дружа «ЛіМ».
Вось таму, кажучы сягоння шчыра,
Стаў і я падпісчыкам тваім.*

*Заслужыў ты ўсё, што ёсць,
на праву
І цяпер, і ў колішнія дні:
І пашану, і любоў, і славу,
І няма табе ні ў чым раўні.*

*Тост прымі:
“Да кропелькі на донцы!”
Конаўка мая – лясны арэх.
На тваёй “13-й старонцы”
Хай гучыць вясёлы,
дружны смех.*

*Маючы заслугу немалую,
Маеш чытачоў
таксама шмат.
Абдымаю моцна і цалую,
Мой таварыш,
суразмоўца, брат!*

І не стрымаць гадоў хадзі!

Пісьменнікі ў саўгасе “Бягомльскі” Мінскага раёна. 1972 г.

* * *

*У лютаўскую халадэчу,
Як шчырых сэрцаў светлы дар,
Наладзіў з чытачом сустрэчу
Калісь твой першы экзэмпляр.
Над ім схіліўшыся, утульна,
Чытач усцешаны трымцеў
Ад мовы роднае матулі
І чуў абсягаў нашых спеў.
Даверлівы твой клікаў голас
Да вартых зрухай, перамог.
І некалі Купала, Колас
Пераступалі твой парог.
Сярод кагорты паспяховай
Тваіх былых кіраўнікоў
Апроч Аркадзя Куляшова
Былі і Вітка, і Ткачоў.
Ты, “ЛіМ”, як пераемнік гошчы
Рупліўцаў друку і майстроў,
Свае набыткі жвава множыш
І множ бясконцы лік гадоў.
І слоў, і музыкі абшары,
І фарбаў, дойдліства плады,
Спамін майстроў і юных мары
Нясі народу праз гады.
Шматкаляровым і шырокім
Хай будзе твой размах задум,
Здзяйсненняў трапяткія крокі —
І не стрымаць гадам хадзі!*

Барыс БЕЛЕЖЭНКА

Дні літаратуры на Палессі. Старшыня калгаса імя Горкага Пінскага раёна А. Гарошка з М. Пракаповічам і А. Пісьмянковым. 1987 г.

Група маладых пісьменнікаў з П. Броўкам. 1959 г.

А. Макаёнак сярод удзельнікаў спектакля “Верачка”. Ждановічы, 1981 г.

**Я сябрам
не здраджваю**

*Дружба шматгадовая ураджае.
Ты такі ж, як твой абданы друг.
І ніколі я сябрам не здраджваю,
Як бы ні імчаў жыццёвы круг.*

*“ЛіМ” мне крылы выпрастаў
даверліва,
На высокі блаславіў палёт,
І зайжды радкам сапраўдным
верыў ён,
Іншым жа радкам — наадварт.*

*Дабрынёй і славаю адорвае
Ён увесь літаратурны свет,
І паміж газетнымі сузор’ямі
Лучыць з Праўдай свой аўтарытэт.*

**Валянцін ЛУКША,
чытач і падпісчык “ЛіМа” з 1958 г.**

Беларускія і рускія пісьменнікі ў адным з калгасаў Глыбоцкага раёна. 1961 г.

Беларускія і латышскія пісьменнікі на рыба-лавецкім траўлеры ў Балтыйскім моры. 1960 г.

Свята паэзіі на радзіме Якуба Коласа. Абед у Смольні. 1986 г.

Тыдзень беларускай літаратуры ў Літве. 1958 г.

Здымкі з архіва былога фотакарэспандэнта “ЛіМа” Уладзіміра Крука

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА “Саюз пісьменнікаў
Беларусі”

РВУ “Літаратура
і Мастацтва”

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Леанід ГАЛУБОВІЧ
Віктар КАВАЛЁЎ
Янка ЛАЙКОЎ
Валеры ПІНЧУК
(адказны сакратар)
Мікола СТАНКЕВІЧ
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына ШАЎЛЯКОВА

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб’екты:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
паэзіі, прозы,
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на “ЛіМ”
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый
Набор і вёрстка
камп’ютэрнага цэнтра
РВУ “Літаратура і Мастацтва”

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
“Літаратура і Мастацтва”

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
“Выдавецтва
“Беларускі Дом друку”
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856
Наклад 3722
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
21.02.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 999

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12